DÜNYA KLASİKLERİ DİZİSİ: 69
PETER SCHLEMIHL

Peter Schlemihl'in hazırlanmasında, MEB Alman Klasikleri dizisinde yayınlanan birinci baskısı temel alınmış ve çeviri dili günümüz Türkçesine uyarlanmıştır.

Yayına hazırlayan : Egemen Berköz
Dizgi : Yeni Gün Haber Ajansı Basın ve Yayıncılık A.Ş.
Baskı : Çağdaş Matbaacılık Yayıncılık Ltd. Şti.
Ekim 1999

Kaynak:
http://ekitap.kolayweb.com/
Nisan 2002

ADELBERT VON CHAMISSO

PETER SCHLEMIHL

Almancadan çeviren: Sabahattin Ali

75. yıl coşkusuyla...

Hümanizma ruhunu anlama ve duymada ilk aşama, insan varlığının en somut anlatımı olan sanat yapıtlarının benimsenmesidir. Sanat dalları içinde edebiyat, bu anlatımın düşünce öğeleri en zengin olanıdır. Bunun içindir ki bir ulusun, diğer ulusların edebiyatlarını kendi dilinde, daha doğrusu kendi düşüncesinde yinelemesi; zekâ ve anlama gücünü o yapıtlar oranında artırması, canlandırması ve yeniden yaratması demektir. İşte çeviri etkinliğini, biz, bu bakımdan önemli ve uygarlık davamız için etkili saymaktayız. Zekâsının her yüzünü bu türlü yapıtların her türlüsüne döndürebilmiş uluslarda düşüncenin en silinmez aracı olan yazı ve onun mimarisi demek olan edebiyatın, bütün kitlenin ruhuna kadar işleyen ve sinen bir etkisi vardır. Bu etkinin birey ve toplum üzerinde aynı olması, zamanda ve mekânda bütün sınırları delip aşacak bir sağlamlık ve yaygınlığı gösterir. Hangi ulusun kitaplığı bu yönde zenginse o ulus, uygarlık dünyasında daha yüksek bir düşünce düzeyinde demektir. Bu bakımdan çeviri etkinliğini sistemli ve dikkatli bir biçimde yönetmek, onun genişlemesine, ilerlemesine hizmet etmektir. Bu yolda bilgi ve emeklerini esirgemeyen Türk aydınlarına şükran duyuyorum. Onların

çabalarıyla beş yıl içinde, hiç değilse, devlet eliyle yüz ciltlik, özel girişimlerin çabası ve yine devletin yardımıyla, onun dört beş katı büyük olmak üzere zengin bir çeviri kitaplığımız olacaktır. Özellikle Türk dilinin bu emeklerden elde edeceği büyük yararı düşünüp de şimdiden çeviri etkinliğine yakın ilgi ve sevgi duymamak, hiçbir Türk okurunun elinde değildir. 23 Haziran 1941.

Milli Eğitim Bakanı
Hasan Âli Yücel

SUNUŞ

Cumhuriyet'le başlayan Türk Aydınlanma Devrimi'nde, dünya klasiklerinin Hasan Âli Yücel öncülüğünde dilimize çevrilmesinin, kuşkusuz önemli payı vardır.

Cumhuriyet gazetesi olarak, Cumhuriyetimizin 75. yılında, bu etkinliği yineleyerek, Türk okuruna bir "Aydınlanma Kitaplığı" kazandırmak istedik.

Bu çerçevede, 1940'lı yıllardan başlayarak Milli Eğitim Bakanlığı'nca yayınlanan dünya klasiklerini okurlarımıza sunmaya başladık.

Büyük ilgi gören bu etkinliği Milli Eğitim Bakanlığı'nca yayınlanmamış -ancak Aydınlanma Devrimi yarıda kalmasaydı yayınlanacağına kesinlikle inandığımız- dünya klasiklerini de katarak sürdürüyoruz.

Cumhuriyet

ADELBERT VON CHAMISSO ÜZERİNE

Alman coşumcuları arasında önemli bir yeri olan, şiirleri ve Alman halk masallarından alınmış şiir biçiminde öyküleri bugün bile tazeliğini koruyan ve yaşayan, bir öyküsüyle kendini bütün dünyaya tanıtan Adelbert von Chamisso, 30 Ocak 1781'de Fransa'da, Fransız anne ve babadan dünyaya gelmiştir. Ailesinin mülkü olan ve devrim sırasında yerle bir edilen Boncourt Şatosu üzerine yazdığı bir şiirle, burada geçen çocukluğunu anan şair, Fransızlığını hiçbir zaman unutamamış, bununla birlikte Alman ruhunu bütün öteki coşumculardan daha çok benimsemiş, Alman halk yazınına girmiş ve bu pınardan aldığı esinle yapıtlar yaratmıştır.

Devrim yüzünden yurdunu bırakıp Almanya'ya kaçan ailesi, adamakıllı yoksullaşmış ve kentten kente dolaştıktan sonra Berlin'e yerleşmişti. 1797 yılında oğulları Adelbert'i Prusya Kraliçesi Luise'in yanına verdiler. Adelbert Fransız lisesini bitirdi, Prusya ordusuna girdi ve yirmi yaşında teğmen oldu. Her zaman üzüntüyle anımsadığı beş yıllık bir kışla yaşamı başladı. Ancak ruhu askerliğe alışamıyordu. Kâh geçit törenine giderken kılıcını unutuyor, kâh bölüğünü bulamıyor ve alay komutanından azar işitiyordu. Sonra

çevresindekilerin ona yabancı gibi davranmaları, ne Fransa'ya ne Almanya'ya bağlanamama duygusu da onu üzüyordu. Buna karşın bu teğmenlik yıllarını boş da geçirmemiş, odasında Homeros'u derinlemesine incelemiş, çevresine topladığı edebiyatçı arkadaşlarıyla sanatsal konular üzerine konuşmuş, ilk zamanlarda Fransızca, sonraları Almanca olarak yazdığı şiirlerini okumuştur. E.T.A. Hoffmann ile, Fouqué ile, Hitzig ve Varnhagen ile tanışmış, onlarla birlikte "Kutup Yıldızı" adında bir şairler birliği kurmuştu.

Bu sırada kıtasıyla birlikte cepheye gitti, Fransızlara tutsak düştü, sonra salıverildi, Paris'e giderek, oraya dönmüş olan annesiyle babasını aradı. Ancak her ikisinin de ölmüş olduğunu öğrendi. Zavallılar yıllardır oğullarını çağırmışlar, ancak o, Alman ordusundan ayrılamamıştı. Bu kez yurdunda, Fransa'da kendisini yabancı duyumsadı. "Nerede olursam olayım, yurdumu arıyorum" diyor, böylece, Almanya'da da, Fransa'da da gönlünde bir boşluk duyduğunu anlatıyordu. Berlin'e döndü, işsiz güçsüz, başı yerde, karanlık günler geçirdi. Kendisini Fransa'da bir lise öğretmenliğine çağırdılar. Ancak bu iş daha olmadan bozuldu. Chamisso Paris'te kaldı, burada bulunan Alman şairlerinden A. W. Schlegel ve Uhland'la arkadaşlık etti. Schlegel ve Uhland onu Madam de Staël ile tanıştırdılar. Bir süre bu kadınla birlikte dolaştı. Sonunda Protestan Almanya'dan başka bir yerde rahat gönülle yaşayamayacağı kanısına vardı. Kendisine uğraş olarak doğa bilimlerini seçti. 1812'de, otuz iki yaşında, Berlin Üniversitesi'nde tıp öğrenimine başladı. Bu sırada Napolyon'a karşı ayaklanan Almanya'da, durumu daha da güçleşti. Hem yabancı istilasına uğrayan Almanya'yı yurt biliyor, bu Korsikalıya karşı gönüllü yazılmak istiyor, hem de Almanların Fransızlar hakkında söyledikleri aşağılama, alay dolu sözlerden yüreğinin parçalandığını duyumsuyordu. İşte bu günlerde (1813), çevirisini sunduğumuz Peter Schlemihl'in Acayip Maceraları adlı öyküsünü yazdı. Gölgesini yitiren bir adamın macerasında kendi ruhunun dertlerini yansıttı. Gerçi Chamisso bu yapıtında böyle bir amaç güttüğünü yadsımışsa da, öyküde kendi üzüntülerinin izi bulunduğu açıkça görülmektedir. Bir dostuna yazdığı mektupta öykünün nasıl oluştuğunu şöyle anlatır: "Bir yolculukta şapkamı, bavulumu, eldivenlerimi, kısacası yanımda neyim var neyim yoksa hepsini yitirdim. "Fouqué, 'Gölgeni yitirmedin mi?' diye sordu. Böyle bir şey olacak olsa ne olurdu diye düşündük. Sonra bir gün La Fontaine'in bir kitabını okuyorduk, burada kibar bir adamın bir toplantıda cebinden, oradakilerin istediği bir sürü eşya çıkardığı yazılıyordu. Ben de, 'tatlı dille istenecek olsa, bu adam herhalde cebinden atla araba bile çıkaracak' dedim. İşte böylece Schlemihl tastamam hazırdı. Kırlık bir yerde, boş zamanım varken, yazmaya başlayıverdim."

Ancak buna karşın, belki kendisi de ayrımına varmadan ve istemeden, çevresinin ona karşı yurtsuzluğundan dolayı aldığı tavırdan duyduğu derin üzüntüyü, burada şairane bir biçimde dile getirmiş oldu. İnsanların boş bir şeye, bir gölgeye ne kadar önem verdiklerini, bu yüzden insanı nasıl mutsuz ettiklerini gösterdi. Kitap derhal ün kazandı, bütün Avrupa dillerine, daha sonra Çinceye bile çevrildi. Chamisso da, Schlemihl gibi, avuntuyu doğa bilimlerinde buldu. 1815 yılında, Rus kontlarından Romanzof'un araştırma kuruluna girerek dünyayı dolaşmaya çıktı. Bütün Pasifik adalarını gezdi, oraların bitkilerini inceledi. Kalın bir cilt halindeki gezi notları

bugün bile merakla okunacak bir yapıttır.

Sonunda Almanya'ya ve oradaki yaşama ısındı, 1819 yılında Berlin Üniversitesi ona doktorluk sanı verdi. Daha sonra bilim akademisi üyeliğine yükseldi, Berlin botanik bahçesinde sürekli bir görev aldı.

Bu sırada Alman yazınının en güzel lirik yapıtlarından olan şiirlerini yazdı. Halk masallarından aldığı konuları şiir biçiminde öykülere dönüştürdü; hele dünya gezisinden edindiği izlenimlerle yarattığı ve ıssız bir adada yıllarca kalan bir adamın durumunu anlatan Salas y Gomez adlı uzun şiir, kanımızca, bütün dünya yazınının incilerinden biridir. 1831'de toplu olarak yayınladığı şiirleri üst üste basıldı; ancak süreğen bir bronşit sağlığını adamakıllı sarsıyordu. Yedi yıl bu dertle uğraştıktan sonra, pek sevdiği genç karısının ölümü onu büsbütün hırpaladı. Dört gözle ölümü beklemeye başladı ve karısından bir yıl kadar sonra, 21 Ağustos 1837'de öldü.

PETER SCHLEMIHL

1

Kazasız belasız ancak benim için pek yorucu olan bir deniz yolculuğunun sonunda limana geldik. Sandal karaya yanaşır yanaşmaz, ufak tefek eşyamı bizzat yüklendim ve kaynaşan halkı yararak önünde bir tabela asılı duran ve karşıma ilk çıkan gösterişsiz bir yapıya girdim. Bir oda istedim. Otelin hizmetçisi beni bir bakışla süzdü ve tavan arasına götürdü. Taze su getirttim ve Bay Thomas John'u bulabileceğim yeri güzelce tarif ettirdim: "Kuzey Kapısı'nın önünde, soldaki ilk köşk; büyük, yeni bir yapı, kırmızı ve beyaz mermerden birçok sütunu var!.." Vakit erkendi. Hemen bohçamı açtım, yeni ters yüz ettirdiğim siyah redingotumu çıkardım, en iyi giysilerimi temizce giydim, tavsiye mektubunu cebime koydum ve benim alçakgönüllü umutlarıma yardım edecek olan adama gitmek için yola koyuldum.

Uzun Kuzey Yolu'ndan (1) yukarı doğru gidip kentin kapısına varır varmaz, yeşillikler arasında sütunların parladığını gördüm ve "Demek ki burası!" diye düşündüm. Ayakkabılarımın tozunu mendilimle sildim, boyunbağımı düzelttim, Tanrı'ya sığınıp çıngırağın ipini çektim. Kapı hemen açıldı. Avluda sorguya çekildim; ama kapıcı geldiğimi haber verdi ve ben, Bay John'un, birkaç konuğuyla birlikte bulunmakta olduğu parka çağırılmak onuruna kavuştum. Göbekli ve hoşnut görünüşünden kendisini derhal tanıdım. Beni gayet iyi bir biçimde, bir zengin bir yoksulu nasıl karşılarsa öyle karşıladı, hatta bana döndü, bununla birlikte diğer konuklarına arkasını çevirmedi ve uzattığım mektubu elimden aldı. "Ha, kardeşimden, uzun zamandır kendisinden bir haber alamamıştım. Sağlığı yerinde ya?" dedi. Yanıtımı beklemeden konuklara dönerek konuşmayı sürdürdü:

"Şuraya..." Mektupla bir tepeyi işaret etti. "Yeni yapıyı şuraya yaptıracağım!" Mektubun mührünü açtı ama zenginlik konularına geçen söyleşiyi kesmedi: "Hiç olmazsa bir milyonun sahibi olmayan kimse" diyordu, "kullandığım sözcüğü bağışlayın, itin tekidir."

"Aman ne kadar doğru!" diyerek taşkın bir duyguyla bağırdım. Bu onun hoşuna gitmiş olmalıydı ki bana gülümsedi ve:

"Burada kalın, sevgili dostum, biraz sonra belki bu sorun üzerine ne düşündüğümü size söyleyecek vaktim olur!" dedi ve mektubu gösterdi. Sonra onu cebine soktu ve yine konuklarına döndü. Genç bir kadına kolunu uzattı, diğer baylar diğer güzellere yanaşıyor ve uygun olanlar birbirini buluyordu, açılmış güllerle çevrili bir tepeye doğru yola çıkıldı.

Ben arkadan gidiyor ve hiç kimseyi rahatsız etmiyordum; çünkü kimsenin bana aldırış ettiği yoktu, konuklar pek neşeliydi. Cilveler, şakalar yapılıyor, bazen hafif şeylerden önemli bir tavırla, çoğu zaman da önemli şeylerden hafif bir tavırla söz ediliyor ve özellikle orada bulunmayan dostlara ve onların durumlarına ilişkin keyifli nükteler yapılıyordu. Ben orada bütün bunlardan birçoğunu anlayamayacak kadar yabancı ve böyle bilmecelerle uğraşamayacak kadar dertli ve kendi içime çekilmiştim.

Gül bahçesine gelmiştik. Bugünün ecesi olduğu anlaşılan güzel Fanny inat ederek çiçekli bir dalı bizzat koparmak istedi, bir diken kendisini yaraladı ve koyu güllerden geliyormuş gibi, ince elinin üzerinde al kanlar belirdi. Bu olay bütün konukları harekete geçirdi. İngiliz yakısı arandı, yanımızda bizimle birlikte gelen, ancak benim o ana kadar fark etmemiş olduğum sessiz, zayıf, sıska, uzunca boylu, yaşlıca bir adam elini hemen eski usul gri tafta ceketinin vücuduna yapışık olan yan cebine soktu, oradan küçük bir cüzdan çıkardı, açtı ve kibar bir diz bükmeyle genç kadına istediği yakıyı uzattı. Kadın bunu, verene dikkat etmeden ve teşekkürsüz aldı. Yara sarıldı ve tepeye tırmanma sürdürüldü. Bunun arka yanından, parkın yeşil labirenti üzerinden, uçsuz bucaksız okyanusa açılan görünüm seyredilmek isteniyordu.

Görünüm gerçekten de uçsuz bucaksız ve görkemliydi. Ufukta koyu renkli sularla gökyüzünün maviliği arasında parlak bir nokta göründü. John: "Bir dürbün verin!" diye bağırdı. Ve onun çağırması üzerine ortaya çıkan uşaklar henüz kımıldamaya vakit bulamadan gri giysili adam alçakgönüllülükle eğilerek elini ceketinin cebine soktu, oradan güzel bir Dollond dürbünü (2) çıkardı ve Bay John'a verdi. Bay John dürbünü hemen gözüne götürerek konuklara, görünen şeyin dün yola çıkan ve ters rüzgârlar yüzünden limanın ağzında kalan gemi olduğunu haber verdi. Dürbün elden ele dolaştı, ancak bir daha sahibinin eline dönmedi. Ben de bu adama şaşkınlıkla bakıyor ve koskocaman aletin o küçücük cepten nasıl çıktığını anlayamıyordum; ancak bu durum kimsenin dikkatini çekmiyor gibiydi ve kimse bu gri giysili adamla, benimle olduğundan daha fazla ilgilenmiyordu.

Soğuk şerbetler ve değerli kaplar içinde her iklimin en nadir meyveleri getirildi. Bay John hafif ve serbest bir kibarlıkla ikramda bulunuyordu. Bu sırada ikinci kez bana seslendi:

"Yiyin, denizde böyle şeyler bulamamışsınızdır."

Saygıyla eğildim; ancak o bunu görmedi, başka birisiyle konuşmaya başlamıştı.

Herkes önümüze serili duran doğaya karşı tepenin eteğindeki çayırlara oturmak istiyor, ama toprağın ıslaklığından korkuyordu.

Konuklardan biri, "buraya yayacak Türk halıları olsa harikulade olurdu" dedi. Bu istek daha tümüyle söylenmemişti ki, gri ceketli adam elini cebine sokmuş ve gösterişsiz, hatta alçakgönüllü bir tavırla oradan değerli, sırma işlemeli bir Türk halısı çekip çıkarmaya başlamış bulunuyordu. Sanki bu çok doğal bir şeymiş gibi uşaklar halıyı alıp istenen yere serdiler. Oysa ben adama, cebine, yirmi adımdan fazla boyu, on adımdan fazla eni olan halıya şaşkınca bakıyor ve özellikle hiç kimse bunda dikkate değer bir şey bulmadığı için, ne düşüneceğimi bilmeyerek gözlerimi ovuşturuyordum.

Bu adam hakkında bilgi edinmeyi ve kim olduğunu sormayı çok istiyor, yalnızca kime başvuracağımı bilmiyordum; çünkü hizmet edilenlerden çok, hizmet edenlerden korkmaktaydım.

Sonunda kendi kendimi cesaretlendirdim, diğerlerine oranla daha saygın görünen ve genellikle yalnız başına duran genç bir adama yaklaştım. Şuradaki gri ceketli nazik kişinin kim olduğunu bana söylemesini yavaşça rica ettim:

"Şu terzinin iğnesinden kurtulmuş tireye benzeyen adam mı?"

"Evet, şu yalnız duran adam!"

"Tanımıyorum!" diye yanıtladı ve galiba benimle uzun bir söyleşiye girişmemek için arkasını dönerek başka biriyle şundan bundan konuşmaya koyuldu.

Güneş şimdi daha şiddetle parlamaya başlamıştı ve hanımları rahatsız ediyordu. Güzel Fanny o zamana kadar hiç kimsenin konuştuğunu görmediğim gri ceketli adama önem vermez bir tavırla dönerek, yanında bir de çadır bulunup bulunmadığına dair çocukça bir soru sordu. O bu soruya, sanki kendisine, layık olmadığı bir onur bağışlanmış gibi, gayet derin bir diz büküşle karşılık verdi, elini hemen cebine soktu ve ben oradan birtakım aletlerin, sırıkların, iplerin, demir parçalarının, özetle olası bir çadır için gerekli olan her şeyin çıktığını gördüm. Genç baylar kurmaya yardım ettiler ve çadır halıyı tümüyle örttü... Hiç kimse bunda olağanüstü bir şey görmüyordu.

Bir süredir endişe, hatta dehşet içindeydim, ancak ilk gösterilen istek üzerine o adamın cebinden üç tane de binek atı, sana diyorum ki üç tane güzel, büyük eyerli ve takımlı yağız at çıkardığını görünce bu dehşet son haddini buldu. Tanrı aşkına düşün! İçinden zaten bir cüzdan, bir dürbün, bir işlemeli halı, aynı büyüklükte bir çadır ve bunun ayrıntıları olan direkler ve demirler çıkan bu cepten üç tane de eğerli at çıkıyor. Bunu kendi gözümle gördüğüme sana güvence vermesem herhalde inanmazsın!

Adamın kendisi ne kadar şaşkın, ne kadar utangaç görünürse görünsün, diğerleri ona ne kadar az önem verirlerse versinler, onun, bakmaktan kendimi alamadığım soluk çehresi daha fazla dayanamayacağım derecede korkunçtu.

Konukların arasından sıvışmaya karar verdim, bu iş, konuklar arasındaki önemsiz durumumu düşününce, bana kolay geliyordu. Kente dönmek, yarın sabah Bay John'un yanında bir kez daha şansımı denemek ve eğer cesaret edebilirsem, bu gri giysili adam hakkında kendisinden bilgi almak istiyordum... Keşke bu kadarla kurtulmayı becerebilseydim...

Gerçekten de gül bahçesinden tepenin eteğine doğru sıvışmayı becermiştim ve açık bir çimenlikte bulunuyordum. Bu sırada yolu bırakıp çimenler arasından gittiğim görülecek korkusuyla çevreme bir göz attım. Gri ceketli adamın arkamda ve bana doğru gelmekte

olduğunu görünce nasıl korktum! Hemen şapkasını çıkardı ve şimdiye kadar benim önümde hiç kimsenin yapmadığı gibi derin bir biçimde diz büktü. Kuşkusuz, bana bir şey söylemek istiyordu ve ben, kabalığı göze almadıkça bundan kaçınamayacaktım. Ben de şapkamı çıkardım, diz büktüm ve güneşin altında, açık başla, mıhlanmış gibi durdum. Korkudan, gözlerimi dosdoğru ona dikmiştim ve yılanın büyülediği bir kuş gibiydim. O da şaşkın görünüyordu. Gözlerini kaldırmıyor, sürekli diz büküyor, bana yaklaşıyor ve hafif, duraksayan bir sesle, aşağı yukarı bir dilencinin tonunda bana sesleniyordu:

"Kendileriyle tanışma onuruna kavuşmadığım halde rahatsız etme cesaretinde bulunduğum için beyefendi saygısızlığımı bağışlasınlar, kendilerinden bir ricam var. Lütfen izin buyurun..."

"Fakat, Tanrı aşkına, beyefendi!" diye korkuyla sözünü kestim. "Ben sizin gibi bir insan için ne yapabilirim? Siz ki..."

İkimiz de susup kaldık ve galiba kızardık.

Bir anlık bir sessizlikten sonra o yeniden söze başladı:

"Çevrenizde bulunma mutluluğuna ulaştığım kısa bir süre içinde, beyefendi -açıklamama izin buyurun- sizin güneşte ve şöyle soylu bir küçümsemeyle, önem bile vermeden yere fırlattığınız o güzel, çok güzel gölgenizi olağanüstü şaşkınlık ve beğeniyle seyretme olanağını buldum, şu ayaklarınızın ucundaki muhteşem gölgenizi... Acaba şu gölgenizi bana bırakmaya razı olur muydunuz?"

Sustu ve benim kafamın içinde sanki bir değirmen taşı dönmeye başladı. Benden gölgemi satın almak isteyen böyle garip bir öneri karşısında ne yapabilirdim? Herhalde delinin biridir diye düşündüm ve onun alçakgönüllülüğüne daha iyi yakışan bir sesle yanıt verdim:

"Aman, aman, sevgili dostum, kendi gölgeniz size yetmiyor mu? Bu iş bana pek acayip bir öneri gibi geliyor."

Fakat o hemen sözümü kesti:

"Cebimde beyefendimize pek de değersiz görünmeyecek bazı şeylerim var; sizin bu paha biçilmez gölgeniz için verilecek en yüksek bedel bile bence azdır."

Bu anda o korkunç cebi anımsadığım için yeniden soğuk bir ürperme geçirdim ve nasıl olup da bu adama sevgili dostum dediğimi anlayamadım. Yeniden söze başlayarak, sonsuz bir nezaket içinde, olabildiği kadar her şeyi yeniden düzeltmeye çalıştım.

"Fakat beyefendi, bu âciz kulunuzu bağışlayın. Herhalde düşüncenizi iyice anlayamıyorum, gölgemi size ne biçimde..."

O sözümü kesti:

"Ben yalnızca hemen burada şu soylu gölgenizi kaldırıp cebime koymak için yüksek izninizi rica ediyorum. Bunu ne biçimde yapacağımı bana bırakın. Buna karşılık beyefendimize karşı olan minnet duygularımın bir kanıtı olarak, cebimde bulundurduğum bütün değerli eşya arasında seçim yapmayı kendilerine bırakıyorum: Dokunduğu kapıları ve kilitleri açan ve saklı hazineleri ortaya çıkaran sihirli kökler, bütün hastalıklara deva olan, bütün istekleri yerine getiren başka kökler, kendi kendine çoğalan paralar, başka paraları kendine çeken paralar, asılmış adam ipinden yapılmış, insana şans getiren yontucuklar, hep istediğiniz fiyatta... Fakat herhalde bunlar size göre değil, daha iyileri var: Talih külahı, başına giyenin her türlü isteği yerine gelir, dayanıklı biçimde yeniden onarılmıştır... Talih kesesi..." (3)

"Talih kesesi" diye sözünü kestim. Korkum ne kadar büyük olursa

olsun, iki sözcükle ruhumu avuçları içine almıştı. Başım dönmeye başladı ve gözlerimin önünde iki dukalık altınların parıldadığını görür gibi oldum.

"Beyefendi keseyi gözden geçirme ve deneme lütfunda bulunurlar mı?"

Elini cebine soktu ve orta büyüklükte, sağlam dikilmiş kalın keçi derisi bir keseyi iki sağlam kaytanından çekerek çıkardı ve elime verdi. Elimi içine daldırdım ve on altın çıkardım, on daha, on daha, on daha. Hemen karşımdakine elimi uzatarak: "Haydi alışveriş tamam, keseye karşılık gölgemi alın" dedim. O da uzattı, sonra vakit geçirmeden önümde diz çöktü ve ben onun şaşırtıcı bir beceriyle, gölgemi başından ayakucuma kadar yavaşça çayırdan ayırdığını, kaldırıp tomar yaparak devşirdiğini ve sonunda cebine yerleştirdiğini gördüm. Kalktı, bir kez daha önümde eğildi ve gül bahçesine dalıp gitti. Orada kendi kendine yavaşça güldüğünü duyar gibi oldum. Fakat ben keseyi kaytanlarından sıkıca tutmuştum, çevremde yeryüzü güneşin aydınlığı içindeydi ve ben henüz kendime gelmemiştim.

2

Sonunda yeniden kendime geldim ve artık yapacak hiçbir işimin olmadığı bu yerden ayrılmaya can attım. Önce ceplerimi altınla doldurdum, sonra kesenin kaytanlarını boynuma sıkıca bağladım ve onu koynuma sakladım, kimsenin dikkatini çekmeden parktan çıktım, caddeye ulaştım ve kentin yolunu tuttum. Düşüncelere dalmış olarak kentin kapısına doğru giderken arkamdan birinin bağırdığını duydum:

"Genç efendi! Hey, genç efendi... Dinlesenize!"

Dönüp baktım, yaşlı bir kadın bana sesleniyordu:

"Genç efendi, dikkat edin, gölgenizi yitirmişsiniz!"

"Teşekkür ederim, anacığım" diyerek bu iyi niyetli öğüdünden dolayı kendisine bir altın fırlattım ve ağaçların altına girerek yürümeye başladım.

Kentin kapısında nöbetçinin:

"Efendi gölgesini nereye bırakmış?" dediğini ve hemen biraz sonra da birkaç kadının:

"Aman Tanrım! Zavallı adamın gölgesi yok!" diye konuştuklarını duydum. Bunlar canımı sıkmaya başladı ve ben güneşe çıkmaktan şiddetle çekinir oldum. Ancak bu, her yerde mümkün olmuyordu, örneğin şanssızlığım yüzünden tam erkek çocuklarının okuldan çıktığı saatte bir yanından öbür yanına geçmek zorunda kaldığım anacaddede... Tanrı belasını veresi kambur bir yumurcak, hâlâ gözlerimin önündedir, benim gölgemin bulunmadığını hemen fark etti, büyük bir çığlık koparak beni bu dış mahallenin bütün edebiyatçı sokak çocuklarına haber verdi, onlar da derhal beni eleştiri yağmuruna tutup çirkefe boğmaya başladılar.

"Doğru dürüst insanlar güneşe çıktıkları zaman gölgelerini de

yanlarına alırlar" diyorlardı.

Bunlardan yakamı kurtarmak için aralarına avuç dolusu altın attım ve acıma duygusu olan bazı insanların yardımıyla kiralık bir arabaya atladım.

Tıkır tıkır giden arabada kendimi yalnız bulur bulmaz acı acı ağlamaya başladım. İçimde gitgide şu duygu beliriyordu: Bu dünyada para, yararlılığa ve değere ne kadar yeğlenirse yeğlensin, gölgeye paradan bile çok değer veriliyordu. Ve ben daha önce servete nasıl vicdanımı feda ettiysem, şimdi de gölgemi salt para için vermiş bulunuyordum. Artık bu dünyada ben ne yapabilir, ne olabilirdim? Araba benim eski otelin önünde durduğu zaman henüz perişan bir durumdaydım. Yeniden o berbat tavan arasına gitme düşüncesi beni ürküttü. Eşyalarımı aşağı getirttim, yoksul işi bohçamı küçümsemeyle aldım... Birkaç altın fırlattım ve arabacıya en kibar otele çekmesini söyledim. Bu yapı kuzeye bakıyordu, güneşten korkum olmazdı. Para verip arabacıyı savdım. Ön yandaki en iyi odaları kendime ayırttım ve olabildiği kadar çabuk buraya girip kapandım.

Şimdi ne yaptım dersin, ey benim sevgili Chamissom? Bunu sana itiraf etmek bile benim yüzümü kızartıyor. Bu uğursuz keseyi koynumdan çıkardım ve içimde kendi kendine çoğalıp büyüyen bir yangın biçiminde bir öfkeyle onun içinden altın aldım, altın, altın, hep daha çok altın ve bunları yere saçtım, üzerlerine basıp geçtim, onları şıkırdattım ve zavallı yüreğimi bu parıltı ve seslerle avutarak maden üzerine maden fırlattım, sonunda yorgun bir durumda kendim de bu zengin yatağın üzerine çöktüm, paraları zevkle karıştırdım ve üzerlerinde yuvarlandım. Gün böyle geçti, akşam da aynı biçimde... Kapımı açmadım, gece beni altınların üzerinde yatarken buldu ve sonunda uykunun pençesine düştüm.

O zaman düşümde seni gördüm. Senin küçük odanın camlı kapısının arkasında durup oradan, yazı masanda, bir iskeletle bir demet kuru bitkinin arasında oturduğunu görür gibi oldum. Önünde Haller, Humboldt ve Linne'nin kitapları açılmış duruyordu. Kanepenin üzerinde bir cilt Goethe ile Zauberring (4) vardı. Uzun zaman sana ve odandaki bütün eşyaya, sonra yeniden sana baktım. Ama sen kımıldamıyordun, soluk da almıyordun, ölmüştün.

Uyandım. Vakit henüz erken gibiydi. Saatim durmuştu. Dayak yemiş gibiydim, üstelik susamış ve acıkmıştım. Dün sabahtan bu yana hiçbir şey yememiştim. Daha biraz önce çılgın yüreğimi doyuran bu altınları isteksizlik ve bıkkınlıkla itip uzaklaştırdım. Şimdi bunları ne yapacağımı bilmiyor ve üzülüyordum. Böyle, yerde kalmaları doğru değildi. Acaba kese yeniden onları alıp yok eder mi diye denedim; hayır... Pencerelerimin hiçbiri denize açılmıyordu. Yorulup kan tere batarak, altınları küçük bir odada bulunan bir dolaba taşımak ve orada paket yapmak zorunda kaldım. Ortada yalnızca birkaç avuç bıraktım, bu işleri bitirdikten sonra bitkin bir durumda bir koltuğa uzandım ve otel halkının kımıldamaya başlamalarını bekledim. İlk fırsatta yemek getirttim ve otelciyi çağırttım.

Bu adamla oturduğum dairenin alacağı yeni biçim hakkında konuştum. Kişisel hizmetlerime bakmak için bana Bendel adında birini önerdi ve bu Bendel'in sadık ve anlayışlı fizyonomisi beni derhal sardı. O zamandan bu yana bağlılığıyla yaşamın zavallılığı içinde beni avutarak yoldaş olan ve karanlık şansıma dayanmak için

yardım eden işte bu adamdır. Bütün günümü odalarımda, efendisiz uşakların, ayakkabıcıların, terzilerin ve tüccarların arasında geçirdim, eşyamı yerleştirdim ve depo ettiğim altınların hiç olmazsa bir bölümünden kurtulmak için özellikle pek çok değerli eşya ve mücevher satın aldım. Fakat bu yığın hiç azalacağa benzemiyordu.

Bu sırada ben durumuma ilişkin korkunç kuşkular içinde yüzüyordum. Kapımdan dışarı çıkmaya cesaret edemiyor ve akşamları salonda kırk mum yaktırdıktan sonra karanlığı bırakarak buraya giriyordum. Okul çocuklarıyla geçen korkunç sahneyi dehşet içinde anımsıyordum. Ne kadar cesaret gerektirirse gerektirsin, halkın düşüncesini bir kez daha denemeye karar verdim... O sırada geceleri ay ışığı vardı. Geç vakit geniş bir pelerine büründüm, şapkamı gözlerime indirdim ve bir suçlu gibi titreyerek evden çıktım. İlk kez ıssız bir alanda, oraya kadar korumalarına sığınarak gelmiş olduğum evlerin gölgesinden çıktım ve ay ışığına girdim. Alın yazımı gelip geçenlerin ağzından işitmeye hazırlanmıştım.

Sevgili dostum, nelere dayanmak zorunda kaldığımı acı acı yinelememe izin verme. Kadınlar genellikle kendilerine aşıladığım derin bir acımayı dile getiriyorlardı; söyledikleri sözler çocukların alayı ve erkeklerin, özellikle bizzat büyük gölgeleri olan şişman ve göbekli erkeklerin gururlu küçümsemesi kadar ruhumu burguluyordu. Düşünceli bir tavırla ayaklarının ucuna bakmakta olan annesiyle babasına eşlik ettiği anlaşılan güzel, hoş bir genç kız parlak gözlerini rasgele bana çevirdi, gölgesizliğimi fark edince gözle görülür biçimde ürktü, güzel yüzünü peçesiyle örttü, başını eğdi ve sessizce geçip gitti.

Bu duruma daha fazla dayanamadım. Gözlerimden tuzlu ırmaklar akmaya başladı, yüreğim parçalanmış bir durumda ve sallanarak karanlığa çekildim. Güven içinde yürüyebilmek için evlerin altlarından gitmek zorundaydım. Yavaş yavaş yürüyerek geç vakit oturduğum yere döndüm.

Geceyi uykusuz geçirdim. Ertesi gün ilk işim gri ceketli adamı her yerde aratmak oldu. Belki onu bulmayı beceririm ve eğer o da benim gibi bu çılgınca alışverişten pişman olmuşsa ne mutlu... Bendel'i yanıma çağırdım; becerikli ve hünerli bir insana benziyordu. Kendisine gri giysili adamı tarif ettim. Bu adam öyle bir hazineye sahip bulunuyordu ki, onsuz benim yaşamım yalnızca bir işkence olacaktı. Kendisini ne zaman, nerede gördüğümü söyledim, orada bulunanların hepsini betimledim ve şu ipuçlarını da ayrıca ekledim: Bir Dollond dürbünü, sırma işlemeli bir Türk halısı, tam takım bir çadır ve en son olarak da yağız binek atlarını sıkı sıkıya araması gerekiyordu. Ne biçimde olduğunu bildirmeyerek, bu eşyanın öyküsüyle o gizemli adamın bir ilgisi olduğunu ve herkese önemsiz görünen bu adamın ortaya çıkmasıyla benim yaşamımın dinginlik ve mutluluğunun bozulduğunu söyledim.

Sözümü bitirince taşıyabildiğim ağırlıkta altın getirdim, bunlara daha büyük değerli mücevher ve incileri de ekledim.

"Bendel" dedim, "bunlar birçok yolu açar ve olanaksız görünen şeyleri kolaylaştırır; ben nasıl hasis davranmıyorsam, sen de davranma, git ve efendini tek umudu olan haberlerle sevindir."

Gitti. Geç vakit ve üzüntülü bir durumda döndü. Bay John'un adamlarından hiçbiri ve konuklarından hiçbiri gri giysili adamı bir parça olsun anımsamıyordu. Bendel bunların hepsiyle görüşmüştü. Yeni teleskop ortadaydı ve kimse bunun nereden geldiğini

bilmiyordu. Halı ve çadır ortada ve hâlâ o tepenin üzerinde yayılı ve kurulu duruyordu ve uşaklar efendilerinin zenginliğini övüyorlardı; ancak hiçbiri bu yeni ve değerli şeylerin ona nereden geldiğini bilmiyordu. Bay John da bunlardan hoşnuttu ve nereden elde ettiğini bilmeyişine hiç önem vermiyordu. Atlar, onlara binmiş olan genç bayların elinde ve onların ahırındaydı. Bu gençler o gün atları kendilerine armağan eden Bay John'un cömertliğini övüyorlardı. Böyle sonuçsuz ve başarısız da olsa, hızı, çabası ve akıllıca davranmasıyla benden yerinde bir takdir kazanan Bendel'in uzun öyküsünden yukarıdaki yönler aydınlanıyordu. Kendisine tasalı bir tavırla, beni yalnız bırakmasını işaret ettim.

O yeniden söze başladı! "Ben efendime kendisi için en önemli konu hakkında bilgi verdim. Yalnızca bu sabah böyle başarısızlığa uğradığım işi takip etmek için çıkarken kapıda rasladığım bir adamın sözlerini size aktarmak kaldı. O adamın sözleri aynen şunlardı: 'Bay Peter Schlemihl'e söyleyin, beni artık burada göremeyecektir; çünkü deniz aşırı yerlere gidiyorum ve elverişli bir rüzgâr şimdi beni limana çağırıyor. Ancak bir yıl geçtikten sonra kendisini yeniden arama ve o zaman ona belki daha uygun bir alışveriş önerme onuruna kavuşacağım. Kendisine derin saygılarımı iletin ve şükranlarımdan emin olmasını söyleyin.' Kim olduğunu sordum, ama sizin kendisini zaten tanıdığınızı söyledi."

Bir şeyler sezerek:

"Ne biçim bir adamdı?" diye bağırdım. Bendel gri ceketli adamı bana biraz önceki öyküsünde aradığı adamdan söz ettiği gibi en küçük ayrıntısına kadar sözcüğü sözcüğüne tarif etti.

Ellerimi kilitleyip ovuşturarak: "Ne şans!" diye bağırdım. "Fakat bu adam aradığımız adamın ta kendisi..." Gözlerinden bir perde kalkar gibi oldu.

"Evet oydu, gerçekten oydu!" diye korkuyla bağırdı. "Ve ben, kör, ahmak herif onu tanımadım, onu tanımadım ve efendime hıyanet ettim."

Ateşli gözyaşları dökerek kendine karşı en acı suçlamalarda bulunmaya başladı ve içinde bulunduğu derin üzüntü bana acıma duygusu verdi. Onu avuttum, bağlılığından kuşku duymadığıma defalarca güvence verdim ve mümkün olduğu takdirde bu garip adamın izini kovalaması için hemen limana yolladım. Ancak elverişli olmayan rüzgârların limanda alıkoyduğu birçok gemi bu sabah denize açılmıştı, hepsi dünyanın başka bir yönüne, hepsi başka bir kıyıya gidecekti ve gri giysili adam bir gölge gibi iz bırakmadan kaybolmuştu.

3

Demir zincirlerle sımsıkı bağlanmış olan bir kimseye kanadın yararı olur mu? O, bu kanatlara karşın, hem de daha korkunç bir biçimde, umutsuzluğa düşer. Ben de hazinesini bekleyen Fafner (5) gibi, her türlü insan ilgisinden uzak, altınlarımın yanında ve yokluk içinde yaşıyordum; ancak yüreğimde altın isteği yoktu, aksine bu yüzden bütün yaşamla ilgimin kesildiğini gördüğüm için ona ileniyordum. Karanlık gizimi yalnız başıma taşıyarak, uşaklarımın en aşağısından bile korkuyor ve aynı zamanda onu kıskanıyordum; çünkü onun bir

gölgesi vardı, çekinmeden güneşe çıkabilirdi. Ben odalarımda gece gündüz yalnız başıma yas tutuyordum ve derin bir üzüntü yüreğimi kemiriyordu.

Gözlerimin önünde kendini yiyen biri daha vardı: Benim sadık Bendelim; iyi yürekli efendisinin güvenini boşa çıkardığı ve aramaya gönderildiği adamı tanıyamadığı için kendine sessiz suçlamalarla azap vermeyi sürdürüyordu. Herhalde o adamla benim talihim arasında sıkı bağlar bulunduğunu düşünüyordu. Ancak ben onda suç bulmuyor, bu olayda bilinmeyen adamın söylencesel kimliğini görüyordum.

Her çareye başvurmuş olmak için günün birinde Bendel'i değerli bir elmas yüzükle birlikte kentin en ünlü ressamına yolladım ve onu, beni ziyarete çağırdım. Geldi, adamlarımı savdım, kapıyı kilitledim, ressamın yanına oturdum ve sanatını övdükten sonra, yüreğim sıkılarak asıl konuya geldim; ancak daha önce bu gizi asla açığa vurmayacağına ant içirdim.

"Profesör" diye sözümü sürdürdüm, "dünyada pek talihsiz bir biçimde gölgesini yitirmiş bir adama yalancı bir gölge resmedebilir misiniz?"

"Bir boy gölgesi mi demek istiyorsunuz?"

"Evet, işte onu demek istiyorum!"

"Ama" diye o sormayı sürdürdü, "hangi beceriksizlik, hangi savsaklama yüzünden bu adam gölgesini yitirmiş?"

"Nasıl olduğunun" diye yanıt verdim, "artık hiç önemi yok; yalnızca şu kadarını söyleyeyim ki..." Sıkılmadan bir yalan attım: "Geçen kış bir gezi yapmış olduğu Rusya'da olağanüstü bir soğuk sırasında, gölgesi yere yapışıp öyle bir donmuş ki, bir daha kurtaramamış."

Profesör yanıt verdi:

"Benim yapabileceğim yalancı boy gölgesi, ancak bu adamın en küçük bir kımıltısında yeniden yitireceği bir gölge olabilir. Hele bizzat sizin öykünüzden anlaşıldığı gibi kendi anadan doğma gölgesine bu kadar az bağlı olan bir kimse için... Gölgesi olmayan güneşe çıkmaz, bu en akıllıca ve en güvenilir yoldur."

Ayağa kalktı ve bana, içimi burgu gibi delen ve bakmaya dayanamadığım bir bakış fırlatarak uzaklaştı. Koltuğuma çöktüm ve yüzümü ellerimle kapadım.

Bendel içeri girdiği zaman beni bu durumda buldu. Efendisinin acısını görüyor ve sessizce saygıyla çekilip gitmek istiyordu... Gözlerimi kaldırdım... Kederimin yükü altında eziliyordum, bu kederi birisine anlatmam gerekiyordu. "Bendel!" diye onu çağırdım. "Bendel, sen ki benim elemlerimi gören, bunlara saygı gösteren, bunların aslını aramak istemeyerek, sessiz ve sabırlı, birlikte üzülür görünen tek insansın, bana gel Bendel ve benim yüreğimin en yakını sen ol... Altınlarımın hazinelerini senden saklamadım, kederimin hazinelerini de senden gizlemek istemem! Bendel, beni bırakma... Bendel, beni zengin, eli açık, iyi yürekli olarak görüyor, dünyanın beni göklere çıkarması gerektiğini düşünüyor ve dünyadan kaçtığımı, saklandığımı görüyorsun. Bendel, dünya yargısını verdi ve beni kovdu, korkunç gizimi öğrenince belki sen de benden yüz çevireceksin. Bendel, ben zengin, eli açık ve iyi yürekliyim, fakat... Aman Tanrım!.. Benim gölgem yok!.."

Bu iyi yürekli çocuk:

"Gölgeniz mi yok?" diye korkuyla bağırdı ve gözlerinden parlak yaşlar dökülmeye başladı... "Eyvah bana ki gölgesiz bir efendiye

hizmet için dünyaya gelmişim."

Sustu. Ben yüzümü ellerimin içinde tutuyordum.

Biraz vakit geçtikten sonra titreyerek ekledim:

"Bendel işte sana güvendim, artık gidip bu güvene hıyanet edebilirsin. Git ve bana karşı tanıklık et!"

Kendisiyle çetin bir savaşım içinde olduğu görülüyordu. Sonunda önümde yere çöktü, elimi yakalayarak gözyaşlarıyla ıslattı.

"Hayır" diye bağırdı, "dünya ne derse desin, bir gölge yüzünden iyi yürekli efendimi bırakamam ve bırakmayacağım! Akıllıca değil, doğru davranacağım, yanınızda kalacağım, size gölgemi ödünç vereceğim, elimden geldiği yerde size yardım edeceğim ve elimden gelmeyince sizinle birlikte ağlayacağım!"

Böyle alışılmamış bir istek karşısında şaşırarak boynuna sarıldım; çünkü bunu para için yapmadığına emindim.

O zamandan bu yana talihim ve yaşama biçimim bir yönden değişti. Bendel'in benim ayıbımı nasıl özenle örttüğünü anlatmama olanak yoktur. Her yerde benim önümde ve benimle birlikte bulunuyor, her şeyi önceden görüyor, gereken önlemleri alıyor ve umulmadık bir tehlike ortaya çıkar çıkmaz gölgesiyle beni kapatıyordu; çünkü benden daha uzun ve iriydi. Bu biçimde yeniden insanlar arasına çıkmaya cesaret ettim ve dünyada bir rol oynamaya başladım. Gerçi görünürde birçok garip özellik ve garip istekler edinmek zorundaydım. Ama bunlar bir zengine yakışan şeylerdi, gerçek ortaya çıkmadığı sürece de, herkesten, param nedeniyle, saygı ve ilgi görüyordum. O gizemli, bilinmeyen adamın bir yıl sonrası için haber verdiği ziyaretini daha dingin bekliyordum.

Beni daha önce gölgesiz olarak gördükleri ve gizimin kolayca ortaya çıkabileceği bir yerde uzun zaman kalmamın uygun olmayacağını pekâlâ hissediyordum. Belki de artık yalnızca Bay John'a nasıl başvurduğumu düşünüyordum ve bu benim için ezici bir anıydı. Şimdi artık, başka yerlerde daha kolay ve daha güvenli ortaya çıkmak için, yalnızca bir deneme yapmak istiyordum. Fakat beni gururumdan yakalayıp bir süre burada alıkoyan bir şey oldu. İnsanın içine atılan bir demirin en sağlam biçimde tuttuğu yer de işte bu gururdur.

Başka bir yerde yeniden rasladığım şu güzel Fanny, daha önce görmüş olduğunu anımsamadan, bana bir parça ilgi göstermeye başlamıştı; çünkü şimdi nükteci ve zekiydim... Konuştuğum zaman herkes dinliyordu ve söyleşiyi bu kadar kolay yönetme ve ona bu kadar egemen olma sanatını nasıl elde ettiğimi kendim de bilmiyordum. Bu güzel kadının üzerinde bıraktığımı gördüğüm izlenim, beni, onun istediği gibi, deliye çevirdi ve o zamandan sonra kendisini bin bir güçlük içinde ve elimden geldikçe, gölgeler ve alacakaranlıklar içinde izlemeye başladım. Kişiliğimle onun gururunu uyandırmak bana da gurur veriyordu ve ne kadar istersem isteyim, kafamdaki sarhoşluğu sürüp çıkararak yüreğime hasretmek elimden gelmiyordu.

Fakat ne diye bu sıradan öyküyü sana uzun uzadıya yineliyorum? Sen de birçok kez saygın kişilerin bu tür öykülerini bana anlatmıştın... İçinde benim de safça ve bayatlamış bir rol oynadığım bu eski ve dünyanın bildiği öyküye, salt bunun için yazılmış bir yıkım eklendi. Bu benim için de, onun için de, herkes için de beklenmedik bir şeydi.

Âdetim olduğu üzere, güzel bir gecede ışıklı bir bahçede bir toplantı

düzenlemiştim. Diğer konuklardan biraz uzaklaşarak, Fanny ile kol kola dolaşıyor ve hünerli tümcelerle konuşmaya uğraşıyordum. O edepli bir biçimde önüne bakıyor ve elini sıktığım zaman hafifçe karşılık veriyordu. Bu sırada ay habersizce arkamızdaki bulutların arasından çıkıverdi... O önünde yalnızca kendi gölgesinin uzandığını gördü, ürperdi ve şaşırarak önce bana, sonra gölgemi bulmak isteyerek yine yere baktı. İçinden neler geçtiği yüzünün acayip hareketlerine o kadar garip bir biçimde yansıyordu ki, eğer sırtımdan buz gibi bir şeyin geçtiğini duyumsamasaydım, gürültülü bir kahkaha koparabilirdim.

Onu, kolumdan çıkarak baygın bir durumda yere serilirken bıraktım, büyük bir korkuya kapılan konukların arasından bir ok gibi geçtim, kapıya ulaştım, orada durduğunu gördüğüm ilk arabaya atladım ve kente döndüm. Sanki bu yıkıma uğramak için dikkatli Bendel'i bu kez kentte bırakmıştım. Beni görünce ürktü, bir sözcük ona her şeyi anlattı. Derhal posta beygirleri getirildi. Adamlarımdan yalnızca birisini, Raskal adında pişkin bir külhanbeyini birlikte aldım. Bu adam becerikliliğiyle bana yaranmayı başarmıştı ve bugünkü olaya ilişkin bir şey sezmesine olanak yoktu. Daha o gece otuz mil yol aldım. Bendel evimi boşaltmak, çevreye para dağıtmak ve çok gerekli olan eşyamı arkadan getirmek için kalmıştı. Ertesi gün bize yetiştiği zaman kollarına atıldım ve artık çılgınlık yapmayacağıma ant içtim. Hiç durmadan yolculuğumuzu sürdürdük, sınırı ve dağları geçtik ve ancak dağların öbür yamacında, bu yüksek doğal kalelerle o yıkım yerinden ayrıldıktan sonra, yakınlarda bulunan ve pek geleni olmayan bir su kentinde, çektiğim yorgunlukları gidermek için dinlenmeye razı oldum.

4

Öykümde yaşamımın bir dönemini çabucak geçivereceğim, oysa canlılığını anılarımda yeniden yaratabilsem bunun üzerinde durmayı ne kadar isterdim. Ancak bu dönemi canlandıran ve yeniden canlandırabilecek olan renk içimde solmuştur; o zamanlar göğsümü öyle bir güçle kabartan şeyi, o acıları ve mutluluğu, masum çılgınlığı yine bulmak isteyince, artık canlı pınarlara yer vermeyen bir kayaya boş yere çarpıyorum; Tanrı da benden uzaklaşmış bulunuyor. Bu geçmiş zaman bana şimdi ne kadar değişmiş olarak görünüyor? Ben orada, banyolarda trajik bir kahraman rolü oynayacaktım. Kötü ezberlediğim bu rolde, sahnenin acemisi olduğum için, oyunu bırakarak seyirciler arasındaki bir çift mavi göze tutuldum. Oyuna aldanan anne baba, işi hemen çabucak sağlama bağlamak için bütün çabalarını harcadılar ve sıradan güldürü bir rezaletle sona erdi. İşte hepsi bundan ibaret, hepsi... Bunlar bana adi ve tatsız görünüyor ve bir zamanlar göğsümü bu kadar zengin, bu kadar geniş biçimde kabartan şeylerin böyle görünmesi de bu sefer bana korkunç geliyor. Mina, o zaman seni yitirince nasıl ağladıysam, şimdi seni içimde de yitirdiğime öyle ağlıyorum. Bu kadar yaşlandım mı? Ey üzücü akıllılık! O zamanların bir tek yürek çarpıntısı, o çılgınlığın bir anı geri gelse... Ama hayır... Senin acı akıntılı, engin, ıssız denizinde tek başıma duruyorum ve son şampanya kadehinden son perinin fışkırdığı zaman çoktan geçti.

Bendel'i, bana kasabada gereksinimlerime göre bir ev hazırlamak üzere birkaç kese altınla birlikte önden yollamıştım. Kendisi orada bir hayli para saçmış ve hizmetinde bulunduğu kibar yabancıya ilişkin net olmayan bazı şeyler söylemişti; çünkü adımın bilinmesini istemiyordum. Bu durum, kasabadaki adamcağızları acayip düşüncelere yöneltmiş. Evim beni kabule hazır bir duruma gelir gelmez, Bendel yine yanıma gelerek beni aldı. Hemen yola koyulduk.

Kasabaya tahminen bir saat kadar uzaklıkta, güneşli bir alanda yolumuz, tören için süslenmiş bir kalabalık tarafından kesildi. Araba durdu. Müzik, çan sesleri, top gürlemeleri duyuldu, coşkun bir "yaşasın!" havayı doldurdu. Arabanın kapısı önünde beyaz giysiler giymiş benzersiz güzellerden kurulu bir genç kızlar korosu belirdi. Fakat içlerinde bir tanesinin güzelliği, diğerlerini, güneş gecenin yıldızlarını nasıl soldurursa, öyle solduruyordu. Bu kız akranlarının arasından ayrıldı, bu yüce ve narin yaratık utancından kızararak önümde diz çöktü ve ipek yastıklar üzerinde bana defne ve zeytin dallarından ve güllerden örülmüş bir çelenk uzattı. Bu sırada Majeste'ye, saygıya ve sevgiye dair, anlamadığım ama sihirli billur yankılarıyla kulaklarımı ve yüreğimi sarhoş eden bazı sözler söyledi. Bana, bu göksel görünüm daha önce bir kez daha gözlerimin önünden geçmiş gibi geldi. Koro şarkısı başlayarak iyi yürekli bir hükümdara ve ulusunun mutluluğuna ilişkin övgüler söyledi.

Ve bütün bu sahne, sevgili dostum, güneşin ortasında oluyordu. Genç kız hâlâ daha iki adım önümde diz çökmüş duruyordu ve ben, gölgem olmadığı için, bu uçurumu atlayıp aşamıyordum, o meleğin önünde aynı biçimde diz çökemiyordum. O anda bir gölge için neler vermezdim? Utancımı, korkumu, umutsuz üzüntümü arabamın en derin köşelerine saklamak zorundaydım. Sonunda benim yerime Bendel kendini topladı, arabanın diğer yönünden yere atladı, kendisini yanıma çağırdım ve elimin altında duran çekmecemden, güzel Fanny'yi süslemek için ayrılmış, değerli bir elmas taç alıp uzattım. Bendel ileri çıkarak efendisinin adına konuştu, onun böyle saygı gösterilerini kabul edemeyeceğini, kabul etmediğini, burada bir yanlışlık olacağını, buna karşın kasabanın iyi yürekli halkına iyi niyetlerinden dolayı teşekkür ettiğini söyledi. Bu sırada, sunulan çelengi yerinden alarak oraya pırlanta tacı koydu. Ondan sonra güzel genç kıza, ayağa kalkması için saygıyla elini uzattı, rahipleri, belediye üyelerini, bütün temsilci kurulları bir işaretle uzaklaştırdı. Hiç kimseyi yanıma bırakmadı. Kalabalığa, açılmasını ve arabaya yol vermesini söyledi, yeniden arabaya atladı ve hızlı bir dört nalla, dallar ve çiçeklerden yapılmış bir takın altından geçerek, kasabaya doğru yolumuzu sürdürdük. Hiç durmadan top atılıyordu. Araba evimin önünde durdu; beni görme isteğinin oraya biriktirdiği halkı yararak çevik bir sıçrayışla kapıdan içeri atladım. Halk pencerelerimin altında "yaşasın!" diye bağırıyordu ve ben bu pencerelerden aşağı ikişer dukalık paralar yağdırıyordum. Geceleyin kent kendiliğinden donanmıştı.

Ben bütün bunların ne demek olduğunu, beni kim sandıklarını hâlâ bilmiyordum. Raskal'ı haber toplamaya yolladım. Kendisine anlattıklarına göre iyi yürekli Prusya Kralı'nın, bir kont adı altında ülkede geziye çıktığı yolunda haberler alınmış; benim yaverimi tanımışlar, bu da kendisinin ve benim kim olduğumuzu açığa vurmuş. Sonunda ülkelerinde olduğu kanısına varınca sevinçleri çok büyük olmuş; bununla birlikte benim kendimi tanıtmadan gezmeye nasıl

şiddetle özen göstermek istediğimi görünce, her şeyi bu kadar üstelemeyle açığa vurarak ne büyük bir haksızlık ettiklerini anlamışlar; fakat o kadar lütufkâr, o kadar lütufkâr bir biçimde öfkelenmişim ki... Herhalde bu iyi yürekli insanları bağışlarmışım.

Bu iş bizim külhanbeyine o kadar eğlenceli gelmişti ki, bu saf insanların kanılarını şimdilik güçlendirmek için, onları azarlar gibi söylevler vererek elinden geleni yapmış. Kendisi bana oldukça gülünç bir biçimde açıklama yaptı ve bunların beni keyiflendirdiğini görünce, yaptığı edepsizliği de bizzat söyledi. İtiraf edeyim mi, bilmem? Ne biçimde olursa olsun, o saygı duyulan adamın yerine konmak benim gururumu okşuyordu.

Ertesi akşam için, evimin önündeki alanı gölgeleyen ağaçlar altında, bir şölen hazırlanmasını ve bütün kentin çağrılmasını söyledim. Kesemin gizemli gücü, Bendel'in ve Raskal'ın çabuk buluşları sayesinde zamanı bile yenmek mümkün oldu. Birkaç saat içinde her şeyin bu kadar zengin ve güzel olarak hazırlanması gerçekten de şaşkınlık verici bir şeydi. Burada görünen görkem ve bolluk ve ışıkların anlamlı bir biçimde ve her şey düşünülerek düzenlenmiş olması, bana tam bir güven duygusu veriyordu. Anımsatacak hiçbir eksik bulamadım ve uşaklarımı takdir etmek zorunda kaldım.

Akşam karanlığı çöktü. Konuklar göründüler ve bana sunuldular. Majeste sözcüğü hiç ağıza alınmıyor, fakat derin bir saygı ve alçakgönüllülük içinde Bay Kont diye adım anılıyordu. Ne yapabilirdim? Kontluğa razı oldum ve o saatten itibaren Kont Peter olarak kaldım. Bütün bu törenli kargaşa içinde ruhum yalnızca bir kişiyi istiyordu. Geç vakit göründü: O, kendisi bir taç olan ve başında bir taç taşıyan genç kız... Terbiyeli bir biçimde annesiyle babasını izliyor ve herkesten güzel olduğunu bilmez görünüyordu. Orman müfettişi, karısı ve kızı bana sunuldu. Yaşlılara birçok hoş ve içten şey söyledim: Kızlarının önünde azarlanmış bir oğlan çocuğu gibi duruyor ve bir sözcük bile söyleyemiyordum. Sonunda kekeleyerek bu eğlenceye onur vermesini, başında alametini taşıdığı makama geçmesini rica ettim. İnsanın içine işleyen bir bakışla ve utanarak bundan bağışlanmasını istedi; ancak ondan daha utangaç bir halde, ilk uyruğu olarak önünde derin bir saygıyla eğildim ve Kont'un bu işareti bütün konuklar için, herkesin şevkle uymaya koştuğu bir buyruk oldu. Ululuk, masumluk ve sevimlilik, güzellik birleşerek, neşeli bir bayrama egemen olmuşlardı. Mina'nın mutlu annesiyle babası, sırf kendi şerefleri için kızlarına bu yüksek payenin verildiğini düşünüyordu. Ben kendim, düşlenemeyecek bir sarhoşluk içindeydim. Bir zamanlar, beni rahatsız eden altınlardan kurtulmak için satın aldığım bütün mücevherlerden elimde kalanları, bütün incileri, bütün değerli taşları üstü örtülü iki büyük tabağa koydurdum ve sofrada, kraliçenin adına, onun arkadaşlarına ve bütün kadınlara dağıttırdım; bu sırada, araya konulan parmaklıkların üstünden, orada coşup bağıran halka sürekli altın saçılıyordu.

Ertesi sabah Bendel bana Raskal'ın dürüstlüğü hakkında kendisinde uzun zamandır beliren kuşkuların artık kesinleştiğini gizlice haber verdi. Dün gece torbalar dolusu altın aşırmış. "Bırak alsın" dedim, "zavallı kerata bu küçük vurgunu vursun; herkese armağanlar verirken ona neden vermeyeyim? Dün o da, senin gibi bulduğum bütün diğer yeni adamlar da bana dürüstçe hizmet ettiler, benim neşeli bir eğlence yapmama yardım ettiler."

Artık bundan söz edilmedi. Raskal uşaklarımın başı olarak kaldı;

ama Bendel dostum ve sırdaşımdı. Benim servetimin tükenmez olduğunu düşünmeye alışmıştı ve bu servetin kaynağını araştırmıyordu; hatta eğilimlerimi anlayarak, servet gösterecek ve para harcatacak vesileler bulmakta bana yardım ediyordu. O bilinmeyen adam, o soluk yüzlü sinsi adam hakkında bildikleri şundan ibaretti: Üzerime çöken ilençten ancak onun aracılığıyla kurtulabilirdim ve tek umudum olan bu adamdan korkuyordum. Sonra da, bu adamın beni her yerde bulabileceğinden, benim onu hiçbir yerde bulamayacağımdan emindim. Bunun için söz verilen günü bekleyerek, her türlü yararsız araştırmadan vazgeçmiştim.

Verdiğim şölenin görkemi ve benim oradaki tavır ve davranışım, ilk günlerde, inancı güçlü kentlileri, başlangıçta edindikleri kanıyı korumaya yöneltti. Gerçi Prusya Kralı'nın masallara benzeyen bütün bu gezisinin yalnızca asılsız bir söylenti olduğu, kısa bir süre sonra gazetelerden anlaşıldı. Ancak onların gözünde bir kez kral olmuş bulunuyordum ve ne olursa olsun kral olarak kalmalıydım; hem de şimdiye kadar gelip geçen kralların en zengin ve en şahanelerinden biri olarak... Yalnızca, hangi kral olduğumu pek iyi bilmiyorlardı. Dünyanın hükümdar kıtlığından yakınmasına, hele bizim zamanımızda, asla neden yoktur. O zamana kadar hiçbir kralı gözleriyle görmemiş olan bu saf insanlar, aynı kişide bazen şu, bazen bu kralı görüyorlardı... Kont Peter ise, kim ise o olarak kalıyordu.

Günün birinde bu banyo kentinin konukları arasında, zenginleşmek için iflasını ilan etmiş bir tüccar göründü. Kendisi herkesten saygı görüyordu; geniş fakat solgun bir gölgesi vardı. Topladığı serveti burada gösterip göz kamaştırmak istemişti, hatta benimle boy ölçüşmeye bile kalktı. Keseme başvurdum ve pek kısa zamanda zavallı adamcağız o duruma geldi ki, saygınlığını kurtarmak için bir kez daha iflasını ilan ederek dağların arkasına çekilip gitmek zorunda kaldı. Böylece ondan kurtuldum... Bu çevrede birçok avare ve boşta gezer insanın türemesine neden oldum.

Her şeyi kendime bağlayan bu krallara layık görkem ve savurganlık içinde evimde gayet basit ve yalıtılmış bir yaşam sürüyordum. Büyük bir sakınganlığı kendime kural yapmıştım. Bendel'den başka hiç kimsenin, ne bahaneyle olursa olsun, oturduğum odaya girmesine izin yoktu. Güneş ışık verdiği sürece onunla birlikte bu odaya kapanıyordum ve herkes: "Kont odasında çalışıyor!" diyordu. Her önemsiz iş için sık sık gönderdiğim ve kabul ettiğim adamların bu çalışmalarla ilişkileri vardı... Yalnızca akşamları ağaçların altında ya da Bendel'in gözetiminde ustaca ve bol bir biçimde aydınlatılan salonumda konuk kabul ediyordum. Sokağa çıktığım zaman Bendel keskin gözleriyle daima bana bekçilik ediyordu ve ben yalnızca orman müfettişinin bahçesine ve bir tek kişinin hatırı için gidiyordum; çünkü yaşamımın en derin yerinde çarpan bir yürek vardı: Aşkım.

Ey benim iyi yürekli Chamissom! Umarım ki aşkın ne olduğunu henüz unutmamışsındır. Burada birçok şeyi senin tamamlamana bırakıyorum. Mina gerçekten de sevilmeye layık, iyi, dindar bir kızdı. Onun bütün imgelemini kendime bağlamıştım, alçakgönüllü olduğu için, benim kendisini, hatta bir göz atmaya bile nasıl layık gördüğümü anlamıyordu. Masum bir yüreğin bütün genç gücüyle aşkıma aşkla karşılık veriyordu. Tıpkı bir kadın gibi kendinden tümüyle özveride bulunarak seviyordu. Özbenliğini unutmuştu, yaşamı demek olan bir insana kendini vermişti. Yok olsa bile

umurunda değildi, yani gerçekten seviyordu.

Ama ben -ah ne korkunç saatler... Korkunç ama buna karşın geri gelmelerini isteyeceğim kadar değerli- ilk bilinçsiz sarhoşluktan sonra kendime gelip durumumu esaslı bir biçimde gözden geçirince, gölgem olmadığı halde hileci bir bencillikle bu meleği baştan çıkararak temiz ruhunu aldatıp çaldığım için, çok kez Bendel'in göğsünde ağladım. Sonunda ona gizimi bizzat açmaya karar verir, sonra ondan ayrılıp kaçmak için büyük antlar içerdim; daha sonra da yine gözyaşlarım boşanırdı ve gece onu orman müfettişinin korusunda nasıl ziyaret edeceğim konusunda Bendel'le sözleşirdim.

Diğer zamanlardaysa, gri giysili bilinmeyen adamın pek yaklaşmış olan ziyaretine büyük umutlar bağlayarak kendimi aldatmaya çalışır, bunlara inanmaya boş yere uğraştığımı görünce yeniden ağlamaya başlardım. Bu korkunç adamı yeniden görmeyi umduğum günü hesaplamıştım; çünkü bir yıl sonra demişti, ben de onun sözüne inanıyordum.

Kızın annesi ve babası iyi, namuslu, yaşlı insanlardı. Bir tek çocuklarını çok seviyorlardı. Bizim bu ilişkimiz başladıktan sonra onların bundan haberi oldu, ne yapmaları gerektiğini bilmiyorlardı. Kont Peter'in, çocuklarını yalnızca anımsayabileceğini bile daha önce hayallerinden geçirmemişlerdi, oysa o şimdi kızlarını seviyor ve onun tarafından da seviliyordu... Annesi bir evlilik olanağını düşünüp bu yolda çalışacak kadar kendini beğenmişti; yaşlı babanın sağduyusu ise böyle ateşli düşlemlere yer vermiyordu. Her ikisi de benim sevgimin temizliğinden emindi... Çocukları için dua etmekten başka bir şey yapamıyorlardı.

O zamanlar Mina'dan almış olduğum ve hâlâ bende bulunan bir mektup elime geçti. Evet, bunlar onun yazısı... Sana bunu kopya edeceğim:

"Ben zayıf, akılsız bir kızım, kendisini böyle içten, ta içten sevdiğim için sevgilimin bu zavallı kıza acı vermek istemeyeceğini düşünmüştüm. Ah! Sen çok iyisin, anlatılamayacak kadar iyisin! Ama sözlerimi yanlış anlama! Benim için hiçbir şeyden özveride bulunmamalısın, hiçbir şeyden özveride bulunmak istememelisin! Ah Tanrım! Eğer böyle bir şey yaparsan, kendimden nefret edebilirim. Hayır... Sen beni sonsuz derecede mutlu ettin. Bana seni sevmeyi öğrettin. Git buralardan!.. Bahtım biliyor ki, Kont Peter benim değildir, dünyanındır. Herkesin: 'O böyle bir adamdı, sonra da şöyle bir adamdı, şu işi başardı; şurada onu çok severlerdi; orada ona taparlardı!' dediğini işitince gurur duyacağım. Bak, bunları düşününce, basit bir çocuğun yanında yüksek yazgını unuttuğun için sana kızıyorum... Git buralardan!.. Yoksa bu düşünce beni bir de mutsuz edecek... Oysa ben, ah! senin yüzünden o kadar mutlu, o kadar mutluyum ki... Sana sunmama izin verdiğin çelenge olduğu gibi, senin yaşamına da bir zeytin dalı ve bir gül goncası eklemedim mi? Seni yüreğimde taşıyorum, sevgilim, beni bırakıp gitmekten korkma!.. Öleceğim... Ah! Mutlu olarak... Senin yüzünden, anlatılamayacak kadar mutlu olarak..."

Bu sözlerin yüreğimi nasıl parçalayacaklarını düşünebilirsin! Herkesin sandığı kimse olmadığımı, yalnızca zengin ama sonunda sonsuz derecede zavallı bir adam olduğumu ona anlattım. Benim üzerime bir ilenç çökmüş bulunuyordu ve bu onunla benim aramda bulunan bir tek gizdi; çünkü bu ilencin kalkacağından umudumu tümüyle kesmiş değildim. Yaşamımı zehirleyen yön şuydu: Onu da,

yaşamımın biricik ışığını, biricik mutluluğunu, biricik kalbini de benimle birlikte uçuruma sürükleyebilirdim... Bunları söyleyince o da benim mutsuzluğuma ağladı. Ah! O kadar sevgi dolu, o kadar iyiydi ki... Benim bir tek gözyaşım için, hem de nasıl bir mutlulukla, kendisini tümüyle feda edebilirdi.

Fakat o benim sözlerime doğru anlam vermekten henüz çok uzaktı. Şimdi benim kişiliğimde, yaman bir büyüye tutulmuş herhangi bir prens, herhangi bir büyük, saygın yüz görüyordu ve işlek imgelemi sevgilisini kahramanca tablolar içinde ve olağanüstü bir biçimde canlandırıyordu.

Bir gün kendisine dedim ki: "Mina, gelecek ayın son günü, benim talihimi değiştirebilir ve her şeyi çözebilir... Bu olmazsa, seni mutsuz etmek istemediğim için, benim ölmem gerek!" Başını ağlayarak göğsüme sakladı. "Talihin değişirse, mutlu olduğunu bana bildir yeter, senden hiçbir şey istemem... Zavallılığın sürerse beni de yıkımına kat ki, onu taşımakta sana yardım edeyim."

"Kızım, kızım, aceleyle söylediğin bu sözü, dudaklarının arasından çıkıveren bu çılgın sözü geri al!.. Hem bu yıkımın ne olduğunu biliyor musun?.. Bu ilencin ne olduğunu biliyor musun? Sevgilinin kim olduğunu, ne olduğunu biliyor musun? Karşında sarsılıp titrediğimi, senden bir giz saklamakta olduğumu görmüyor musun?"

Hıçkırarak ayaklarıma kapandı ve antlar içerek ricasını yineledi. Bu sırada içeriye giren orman müfettişine dönerek, gelecek aydan sonraki ayın başında kızını istemek niyetinde olduğumu söyledim. Bu süreyi koymamdaki neden, o zamana kadar, yazgımı etkileyebilecek bazı şeylerin olması olasılığıydı. Yalnızca kızına karşı olan aşkım hiçbir zaman değişmeyecekti.

Saf adam Kont Peter'in ağzından böyle sözler duyunca adamakıllı şaşırdı. Boynuma sarıldı, sonra da kendini unuttuğu için yine utandı. Bir aralık aklına kuşku duymak, ölçüp biçmek ve araştırmak gerektiği geldi: Çeyizden, güvenden, sevgili çocuğunun geleceğinden söz etmeye başladı. Bana bunları anımsattığı için kendisine teşekkür ettim. Halkın beni sever göründüğü bir çevrede yerleşmeyi ve tasasız bir yaşam sürmeyi istediğimi söyledim. Memlekette satılığa çıkarılmış bulunan en güzel malikaneleri kızının adına satın almasını ve paralarını ödemeyi bana bırakmasını rica ettim. Böyle işlerde bir baba, bir âşığa herkesten daha yararlı olabilirdi. Bu işlerle bir hayli uğraştı; çünkü her yerde yabancının biri ondan daha çabuk davranmıştı; yalnızca bir milyonluk kadar bir şey satın aldı.

Kendisini bu işlerle uğraştırmam aslında onu uzaklaştırmak için masum bir hileden ibaretti, daha önce de ona böyle şeyler yapmıştım; çünkü itiraf edeyim ki bir parça usandırıcıydı. Anneyse biraz sağırdı ve Bay Kont'u oyalayıp eğlendirmek konusunda baba gibi pek fazla çaba göstermiyordu.

Bir gün anne de ötekilere katıldı ve bu mutlu insanlar o akşam daha uzun süre yanlarında kalmam için üstelemeye başladılar. Fakat ancak birkaç dakika kalabildim. Yükselmek üzere olan ayın ufukta ilk ışıklarını gördüm... Artık gitme vaktim gelmişti.

Ertesi akşam yine orman müfettişinin bahçesine gittim. Pelerinimi geniş bir biçimde omuzlarıma atmış, şapkamı gözlerime indirmiştim. Mina'ya doğru yürüdüm. Başını kaldırıp beni görünce elinde olmayan bir hareket yaptı; o zaman ay ışığında gölgesiz olarak göründüğüm o korkunç gecenin anısı ruhumda açıkça yeniden canlandı. Evet, o gördüğüm kadın gerçekten de buydu... Fakat beni şimdi yine tanımış

mıydı? Sessiz ve düşüncelere dalmış duruyordu... Göğsümün üzerinde sanki ağır bir yük vardı... Oturduğum yerden kalktım. Sessizce ağlayarak göğsüme kapandı. Ben kalkıp gittim.

Bundan sonra onu çok kez gözyaşları içinde buldum. Ruhum gitgide daha çok kararıyordu. Yalnızca annesiyle babası abartılı bir mutluluk içinde yüzüyordu. Korkunç gün, bir fırtına bulutu gibi sıkıcı ve karanlık bir halde, yaklaşıyordu. Bir gün kalmıştı... Neredeyse soluk alamayacak duruma gelmiştim. Önceden önlem alarak birkaç sandığı altınla doldurmuştum. Saat on ikiye kadar uyumadım... Saat çaldı.

Gözlerim saatin yelkovanına dikilmiş oturuyor, saniyeleri, dakikaları hançer vuruşları gibi sayıyordum. Her duyulan gürültüde yerimden fırlıyordum. Sonunda sabah oldu. Kurşun gibi ağır saatler birbirini kovalamaya başladı, öğle oldu, akşam oldu, gece oldu; yelkovan ve akrep yürüyor, umutlar soluyordu. Saat on biri çaldı ve hiç kimse görünmedi, son saatin son dakikaları geçtiler ve kimse görünmedi. On ikinin ilk vuruşları, son vuruşları duyuldu; umutsuz bir durumda sonsuz gözyaşları içinde, yatağıma çöktüm. Yarın... Sonsuza değin gölgesiz olduğum halde, sevgilimin evliliğine talip olacaktım, sıkıntılı bir uyku sabaha karşı gözlerimi kapattı.

5

Şiddetli bir tartışmanın sofamda yükselen sesleri beni uyandırdığı zaman vakit henüz erkendi. Kulak verdim. Bendel kapıma yaklaşılmasına engel oluyor; Raskal onun gibilerden buyruk almayacağına dair büyük antlar içiyor ve odama girmekte diretiyordu. İyi yürekli Bendel bu gibi sözlerin, kulağıma geldiği takdirde, onu kârlı bir işten yoksun bırakacağını söylüyordu. Raskal da içeri girmesine daha fazla engel olursa zor kullanmakla tehdit ediyordu.

Yarı giyinmiş bir durumda, kapıyı açtım ve Raskal'a bağırdım:

"Ne istiyorsun serseri?"

İki adım geri çekildi ve gayet soğuk, yanıt verdi:

"Bana bir kerecik gölgenizi göstermenizi büyük saygıyla rica ediyorum, Bay Kont, şu anda avluda gayet güzel bir güneş var!"

Yıldırım çarpmış gibi oldum. Yeniden söze başlayabilmem için uzun bir zaman geçti.

"Bir uşak nasıl olur da efendisine karşı?.."

Büyük bir sakinlikle sözümü kesti:

"Bir uşak çok dürüst bir adam olabilir ve gölgesiz birine hizmet etmek istemeyebilir. Bana yol vermenizi istiyorum!"

Ben başka yollara sapmak zorunda oldum:

"Fakat Raskal, sevgili Raskal, bu saçma düşünceyi kim aklına getirdi? Sanıyor musun ki..."

O aynı tonla sürdürdü:

"Bazıları sizin gölgeniz olmadığını ileri sürüyor... Özetle, ya bana gölgenizi gösterirsiniz ya da yol verirsiniz."

Benzi uçan ve titreyen ama benden daha temkinli olan Bendel bir işaret yaptı, bunun üzerine, her sorunu çözen altına başvurdum... Fakat bu da etkisini yitirmiş. Paraları ayakucuma fırlattı:

"Gölgesiz bir insandan hiçbir şey alamam!" dedi.

Arkasını döndü, şapkası başında, ıslıkla bir şarkı çalarak, ağır ağır

odadan çıkıp gitti. Bendel'le birlikte taş kesilmiş gibi orada kaldım, düşünmeden ve kımıldamadan arkasından baktım.

Derin derin içimi çekerek, yüreğimde ölüm sıkıntılarıyla sözümü yerine getirmeye, yargıç önüne çıkan bir katil gibi, orman müfettişinin bahçesine gitmeye hazırlandım. Benim adımı taşıyan koyu gölgeli kameriyede arabadan indim. Beni bu kez yine burada beklemeleri gerekiyordu. Annesi beni gamsız ve neşeli karşıladı. Mina orada oturuyordu. Bazen güzün son çiçekleri örten ve biraz sonra acı bir su olarak akıp gidecek olan ilk kar gibi, solgun ve güzeldi. Orman müfettişi elinde yazılı bir kâğıtla, hızlı hızlı aşağı yukarı gidip geliyor, diğer zamanlar kımıltısız olan çehresinde kırmızılık ve solukluk biçiminde değişerek yansıyan birçok şeyi içine saklar görünüyordu. İçeri girer girmez bana doğru geldi ve sık sık kesilen sözlerle, benimle yalnız görüşmek istediğini söyledi. Kendisini izlemem için gösterdiği yol, bahçenin serbest, güneşli bir kısmına götürüyordu... Sessizce kanepelerden birine çöktüm ve uzun bir sessizlik oldu ki, zavallı anne bile bu sessizliği bozmaya cesaret edemiyordu.

Orman müfettişi kameriyede düzensiz adımlarla hâlâ aşağı yukarı dolaşıyordu. Birdenbire önümde durdu, elinde tuttuğu kâğıda baktı, beni gözden geçirerek sordu:

"Bay Kont, Peter Schlemihl adında birini gerçekten tanımıyorsunuz değil mi?"

Ben susuyordum. "Özyapısı sağlam ve çok yetenekli bir kişiymiş..."

Yanıt bekliyordu.

"Eğer bu adam bizzat bensem!" dedim.

O, güçlü bir sesle ekledi:

"Ve bu kişi gölgesini yitirmiş!"

Mina bağırdı:

"Ah, tahmin etmiştim, tahmin etmiştim. Gölgesi olmadığını uzun zamandan beri biliyordum!"

Kendisini annesinin kollarına attı. Annesi korkmuş, kızını sinirli bir biçimde bağrına basıyor ve böyle bir gizi saklayıp bu yıkıma neden olduğu için ona sitem ediyordu. Ama o, Arethusa (6) gibi bir gözyaşı pınarına dönmüştü, benim sesimi duydukça daha çok akıyor, ben yaklaştıkça coşup fışkırıyordu.

Orman müfettişi öfkeyle yeniden söze başladı:

"Ve siz, ve siz görülmemiş bir küstahlıkla onu ve beni aldatmaktan çekinmediniz, bir de onu sevdiğinizi mi ileri sürüyorsunuz? Bu kadar düşürdüğünüz bu kızı? Nasıl ağlayıp kıvranıyor baksanıza! Ah, ne korkunç şey, ne korkunç şey!"

O kadar kendimi yitirmiştim ki, saçmalar gibi söze başladım. Bunun eninde sonunda bir gölgeden ibaret olduğunu ve gölgeden başka bir şey olmadığını, insanın gölgesiz de yapabileceğini, bu yüzden bu kadar gürültü çıkarmanın sıkıntıya değmeyeceğini söyledim. Ancak sözlerimin anlamsızlığını o kadar yoğun bir biçimde duyumsuyordum ki, sonunda kendi kendime sustum. O, bana yanıt vermeye bile gönül indirmedi. Sözlerime şunu da ekledim: "İnsan bir kez yitirdiği şeyi başka bir kez yeniden bulabilir."

Bana öfkeyle sordu:

"İtiraf edin, efendi, itiraf edin, gölgenizi nasıl yitirdiniz?"

Yine yalan söylemek zorunda kaldım:

"Bir süre önce kaba herifin biri öyle hoyratça gölgeme bastı ki, onu yırttı ve kocaman bir delik açtı. Ben de gölgemi yalnızca onarıma

verdim; çünkü para çok iş görebilir. Dün geri almam gerekiyordu..."

Orman müfettişi yanıt verdi:

"Güzel, efendi, çok güzel! Siz benim kızımı istiyorsunuz, başkaları da istiyorlar. Ben bir baba olarak onu düşünmek zorundayım. Size üç gün süre veriyorum. Bu süre içinde kendinize bir gölge ararsınız. Üç gün sonra karşıma vücudunuza iyice uymuş bir gölgeyle gelirseniz hoş geldiniz. Yoksa dördüncü günü, size açıkça söylüyorum, kızım bir başkasının karısı olacaktır."

Mina'ya bir tek söz söylemek için ağzımı açacakken, o daha da şiddetli hıçkırarak annesine daha sıkı sarıldı ve annesi, uzaklaşmam için bana sessizce işaret etti. Sallanarak oradan ayrıldım ve dünya arkamda kapanıp kilitleniyormuş gibi oldum.

Bendel'in sevgiyle dolu gözetiminden kurtularak ormanları ve vadileri serserice dolaştım. Alnımdan korku terleri damlıyor, göğsümden boğuk iniltiler çıkıyor, içimde delilik kaynıyordu.

Bu durum ne kadar sürmüştü bilmiyorum. Güneşli bir kırda kolumdan yakalandığımı duyumsadım... Durdum ve çevreme baktım... Bu, gri ceketli adamdı ve arkamdan soluğu kesilinceye kadar koşmuşa benziyordu. Derhal söze başladı:

"Ben bugün geleceğimi bildirmiştim. Bu süreyi bekleyemediniz! Fakat henüz her şey yolundadır. Göstereceğim çareyi kabul ederseniz, buyruğunuza hazır olan gölgenizi başka bir şeyle değiştirirsiniz ve hemen geriye dönersiniz! Orman müfettişinin bahçesinde sizi gayet iyi karşılarlar ve her şey bir şakadan ibaret kalır. Sizi ele veren ve nişanlınızı isteyen Raskal'ı ben üzerime alırım. Herif kıvamına geldi."

Ben henüz uykuda gibi orada dikiliyordum.

"Bugün geleceğinizi mi bildirmiştiniz?" diye sordum. Bir kez daha zamanı hesapladım. Hakkı vardı. Bir gün yanlış hesaplamış durmuşum. Sağ elimle göğsümdeki keseyi aradım. O amacımı anlayarak iki adım geri çekildi:

"Hayır, Bay Kont, kese sahibini bulmuştur; sizde kalsın!"

Kendisine kımıltısız gözlerle, sorarak baktım. O konuşmasını sürdürdü:

"Ben sizden yalnızca küçük bir anı rica ediyorum. Siz pek iyilikseversiniz ve şu kâğıdı imzalayıverirsiniz!"

Parşömen kâğıt üzerinde şunlar yazılıydı:

"Aşağıdaki imzama dayanarak ruhumu, doğal yolla vücudumdan ayrıldıktan sonra, bu kâğıdı taşıyan kişiye bağışlıyorum!"

Sessiz bir şaşkınlık içinde bir kâğıda, bir de bilinmeyen gri ceketliye bakıyordum. O bu sırada taze yontulmuş bir kalemi, elimdeki bir diken yarasından sızan bir damla kana batırmış, bana uzatıyordu.

Sonunda kendisine sordum:

"Siz kimsiniz?"

Yanıt verdi:

"Bunun ne önemi var? Hem görünüşümden belli olmuyor mu? Zavallının biri. Bir bilgin ve simyager ki, benzersiz hünerlerine karşılık dostlarından yalnızca iyilikbilmezlik görür ve şöyle biraz deney yapmaktan başka yeryüzünde kişisel bir zevki yoktur... Fakat imzalasanıza! Şuraya, sağ yana, alta; Peter Schlemihl!"

Başımı salladım:

"Bağışlayın efendim, bunu imzalamayacağım!" dedim.

"İmzalamayacak mısınız?" diye şaşarak sordu. "Niçin acaba?"

"Gölgeme karşılık ruhumu sürmek bana bir parça işkilli geliyor!"

"Allah Allah!.. İşkilli..." diye yineledi ve yüzüme karşı gürültülü bir kahkaha kopardı:

"Fakat sormama izin verir misiniz, ne biçim bir şeydir bu sizin ruhunuz? Onu hiç gördünüz mü; bir gün öldüğünüz zaman onu ne işte kullanmak istiyorsunuz? Henüz yaşarken, bu bilinmeyenin, bu galvanik gücün ya da kutuplaştıran etkinin, özetle bu anlamsız şeyin artığını birtakım gerçek şeyler, yani vücudunuzun gölgesi karşılığında satın almak isteyen bir hevesli bulduğunuz için hoşnut olmalısınız. Bu gölge sayesinde sevgilinize ve bütün isteklerinize kavuşabilirsiniz. O zavallı genç kızı kendi elinizle o alçak serseriye, Raskal'a bırakmak, onun kucağına atmak size daha mı iyi geliyor? Hayır, bunu herhalde kendi gözlerinizle görmelisiniz! Gelin, size şu saklanma külahını (7) vereyim. (Cebinden bir şey çıkardı.) Şimdi, kimseye görünmeden orman müfettişinin bahçesine gidebiliriz."

Bu herifin bana gülmesinden adamakıllı utandığımı itiraf etmeliyim. Ondan bütün kalbimle nefret ediyordum; sanırım, gölgemi, ne kadar gereksinmem olursa olsun, istenen o imza karşılığında satın almaktan beni alıkoyan, birtakım kanılar ve inanışlardan çok, bu kişisel tiksinmeydi. Kendisiyle birlikte yapmayı önerdiği yolculuğa çıkma düşüncesi de bana dayanılmaz bir şey gibi geliyordu. Bu çirkin ve sinsi adamı, bu alaycı gülüşlü şeytanı sevgilimle benim arama, iki parçalanmış yürek arasına alayla girmiş görmek, en derin duygularımı coşturuyordu. Artık olmuş olan şeyleri alnıma yazılmış olarak, yıkımımı kaçınılmaz olarak kabul ettim, o adama dönerek dedim ki:

"Efendi, size aslında pek değerli olan bu kese karşılığında, gölgemi sattım, bundan yeterince pişman oldum. Tanrı aşkına, bu alışverişten geri dönülmez mi?"

O, başını salladı ve karanlık bir çehre aldı. Sözümü sürdürdüm:

"Öyleyse bende bulunan şeylerden hiçbirini satmayacağım, hatta bana önerdiğiniz gibi gölgem karşılığında olsa bile... Hiçbir şeyi imzalamayacağım. Bundan şu sonuç çıkar ki, beni çağırdığınız görünmeden gezi, benden çok sizi eğlendirecektir. Bunun için beni bağışlayın ve başka türlü olamayacağına göre ayrılalım!"

"Size dostça önerdiğim alışverişi inat yüzünden geri çevirmeniz beni üzüyor, Monsieur Schlemihl! Ancak belki başka bir zaman talihim yardım eder. Yakında yine görüşelim... Bir nokta daha, izin verin de, satın aldığım şeyleri hiçbir zaman küflendirmediğimi, tersine koruduğumu ve çok iyi sakladığımı size göstereyim."

Derhal cebinden gölgemi çıkardı ve hünerli bir fırlatışla onu kırın üzerinde açtı, ayakucuna ve güneşten yana serdi; böylece, kendisine hizmet eden iki gölgenin, benimkiyle kendisininkinin arasında yürüdü; çünkü benim gölgem de onun sözünü dinlemek, onun bütün devinimlerine uymak, boyun eğmek zorundaydı.

Bu kadar uzun zamandan sonra zavallı gölgemi yeniden görüp, tam onun yüzünden böyle anlatılması güç bir sıkıntıda olduğum sırada onu da böyle adi bir hizmete yargılı bulunca, yüreğim parçalandı, acı acı ağlamaya başladım. İğrenç herif benden çekip aldığı şeyle böbürlenerek utanmadan önerisini yineledi:

"Bunu yeniden elde edebilirsiniz. Yalnızca bir imzacık, ondan sonra zavallı mutsuz Mina'yı o serserinin pençelerinden kurtarıp pek saygın Bay Kont'un kollarına alacaksınız... Söylediğim gibi yalnızca bir imzacık..."

Gözyaşlarım yeniden ve daha güçlü aktı; ama arkamı döndüm, ona

uzaklaşması için işaret ettim.

Endişeler içinde buraya kadar izimi sürmüş olan Bendel tam bu anda geldi. Sadık ve dürüst çocuk beni ağlar durumda bulunca ve gölgemi -çünkü onu tanımamaya olanak yoktu- bu gri giysili, acayip, bilinmeyen adamın egemenliği altında görünce, hemen güce başvurarak da olsa, beni malıma yine sahip etmeye karar verdi; ancak bu nazik şeyin nasıl kullanılacağını kendisi de bilmediği için adama sözleriyle saldırdı ve fazla sorup soruşturmadan, kestirme olarak malımı yine bana vermesini istedi. Bilinmeyen adamsa yanıt vereceği yerde, zavallı delikanlıya arkasını dönüp gitmeye başladı. Ama Bendel elindeki dikenli sopayı kaldırdı, adamın hemen peşinden gidip, gölgeyi geri vermesini tekrar tekrar buyurarak, hiç sakınmadan kaslı kolunun bütün gücünü ona duyumsattı. Öteki, sanki böyle davranışlara alışıkmış gibi başını eğdi, omuzlarını kabarttı ve sesini çıkarmadan, sakin adımlarla, kırın ortasında yürümeyi sürdürdü; benden hem gölgemi, hem de sadık uşağımı alıp götürüyordu. Issız ovada daha uzun süre sopa vuruşlarının boğuk sesini işittim, sonunda uzaklarda yitip gitti. Biraz önceki gibi yıkımımla baş başa, yapayalnızdım.

6

Boş ve ıssız kırda tek başıma kalınca gözyaşlarımı serbestçe akıttım. Bunlar zavallı yüreğimin, sonu olmayan boğucu yükünü hafifletiyordu. Fakat aşırı yıkımım için bir sınır, bir çıkar yol, bir hedef göremiyordum ve bilinmeyen adamın yaralarıma döktüğü yeni zehiri büsbütün kızgın bir susuzlukla emiyordum. Mina'nın düşlemini zihnime çağırarak bu tatlı yaratığı son kez o yüz karası halimde gördüğüm gibi soluk ve yaşlar içinde gözlerimin önüne getirdiğim zaman, Raskal'ın yüzü de, edepsiz ve alaycı, ikimizin arasına girdi. Yüzümü ellerimle kapadım ve sahrada koşmaya başladım; ancak bu iğrenç hayal beni bırakmadı, soluğum kesilmiş bir durumda yere yıkılıncaya ve toprağı, yeniden fışkıran gözyaşlarımla ıslatıncaya kadar, beni koşarak izledi.

Bütün bunlar hep bir gölge için... Ve imza bu gölgeyi bana yeniden kazandıracaktı. Bu acayip öneriyi ve benim geri çevirişimi yeniden düşündüm. İçim karmakarışıktı, ne yargılama, ne de algılama gücüm kalmıştı.

Gün sona erdi. Karnımı yabanıl yemişlerle doyurdum. Susuzluğumu ilk rasladığım derede giderdim. Gece oldu. Bir ağaç altına yattım. Sabahın nemi beni derin uykumdan uyandırdı. Bu uykuda, ölüyormuş gibi hırıltılar çıkardığımı kendim de duymuştum. Bendel izimi yitirmiş olacaktı ve bunu düşünmek beni sevindiriyordu. Dağlardaki ürkek, yabanıl hayvanlar gibi korkarak kendilerinden kaçtığım insanlar arasına dönmek istemiyordum. Böylece üç sıkıntılı gün geçirdim.

Dördüncü günün sabahında güneşin aydınlattığı kumlu bir ovada bulunuyor, kaya parçalarının üzerinde ve güneşin ışığı altında oturuyordum; çünkü şimdi güneşin uzun zamandan beri yoksun olduğum görünümünü seyretmekten hoşlanıyordum. Bu görünümün umutsuzluğuyla sessizce yüreğimi besliyordum. Bu sırada hafif bir hışırtı beni ürküttü. Kaçmaya hazırlanarak gözlerimi çevrede

gezdirdim, kimseyi göremedim: Ancak güneşin vurduğu kumlar üzerinde önüme doğru kayarak bir insan gölgesi geliyordu. Benimkine benzemiyor değildi; yalnızca dolaşıyor, sahibini yitirmişe benziyordu.

O zaman içimde güçlü bir istek belirdi: "Ey gölge, sahibini mi arıyorsun?" diye düşündüm. "Sahibin ben olayım!" Ve yakalamak için üzerine atıldım. Çünkü bir kez ayaklarımın ucuna gelecek biçimde üzerine basmayı başarırsam, orada yapışıp kalacağını ve zamanla bana alışacağını sanıyordum.

Bu davranışım üzerine gölge kaçmaya başladı. Ben de bu hafif kaçağın arkasından yorucu bir iz sürmeye kalkmak zorunda kaldım. Buna yetecek gücü bana yalnızca içinde bulunduğum korkunç durumdan kurtulma düşüncesi veriyordu. Gölge, henüz oldukça uzakta bulunan bir ormana doğru koşuyordu, eğer ormanın gölgelerine girerse kendisini ister istemez yitirecektim. Bunu görünce bir korku yüreğimi oynattı, isteklerimi körükledi ve ayaklarıma kanat verdi. Gölgeyle arayı besbelli kapatıyordum. Gitgide yaklaştım. Neredeyse yakalayacaktım. Birdenbire durdu ve bana döndü. Aslan, avına nasıl atılırsa öyle yaman bir sıçrayışla üzerine atıldım ve onu yakalamak istedim; ama hiç beklemediğim sert ve maddi bir cisme çarptım. Kaburgalarıma, pek az insana nasip olan, korkunç yumruklar inmeye başladı.

Korkunun etkisiyle kollarımı gerilmiş bir durumda ileri uzatıp görünmeden önümde duran şeyi sımsıkı yakaladım. Çabuk bir devinimle yüzükoyun yere yıkıldım. Altımda sırtüstü yatan bir insan vardı ve ancak şimdi görünmeye başlıyordu.

O zaman bütün olay benim için çok doğal olarak açıklanabilir bir biçim aldı. Bu adam, elinde tutanı görünmez yapan ama gölgesini saklamayan görünmez kuş yuvasını, önce tutmuş sonra atmış olacaktı. Gözlerimle çevreyi araştırdım, görünmez yuvanın gölgesini hemen keşfettim, yerimden sıçrayıp oraya gittim ve bu değerli ganimeti hemen yakaladım. Görünmeden ve gölgesiz olarak yuvayı elimde tutuyordum.

Çabucak yerinden kalkan adam, değerli malını araştırıyor ama güneşli ovada ne onu, ne de korkuyla araştırdığı gölgesini görüyordu. Çünkü benim aslında gölgesiz olduğumu önceden fark edecek zamanı olmamıştı ve bunu kestirebilmesine de olanak yoktu. Bütün izlerin yittiği kanısına varınca korkunç bir umutsuzluk içinde kendisini yumruklamaya, saçını başını yolmaya başladı. Elde ettiğim bu hazineyse bana yeniden insanlar arasına karışmak olanağı ve isteği verdi. Bu bayağı soygunculuğu kendime karşı süslemek için birçok bahane bulunurdu; ama doğrusu bunlara gereksinmem de yoktu. Bu türlü düşüncelerden kurtulmak için oradan uzaklaştım; dönüp o zavallıya bakmadım bile, yalnızca, korku içindeki sesinin, uzun süre arkamda çınladığını duydum. Ya da bu olayın ayrıntıları o zaman bana böyle göründü.

Orman müfettişinin bahçesine girmek ve o iğrenç adamın söylediği şeylerdeki gerçeği bizzat görmek için yanıp tutuşuyordum. Fakat nerede olduğumu bilmiyordum. Çevremi gözden geçirmek için, ilk rasladığım bayıra tırmandım. Onun tepesinden, yakındaki kasabayı ve orman müfettişinin bahçesini önüme serilmiş olarak gördüm. Yüreğim şiddetle çarpıyor ve o zamana kadar döktüklerimden başka türden yaşlar gözlerimi dolduruyordu. Onu yeniden görecektim. Üzüntülü bir özlem adımlarıma hız verdi ve beni en doğru yola

götürdü. Kentten gelen birkaç köylünün yanından görünmeden geçtim. Benden, Raskal'dan ve ormancıdan söz ediyorlardı. Hiçbir şey işitmek istemediğim için hızla geçip gittim.

Bahçeye girdim. Kötü şeyler bekliyor ve korkuyordum. Kulağıma kahkahaya benzer bir şey çarptı, tüylerim ürperdi. Çevreme çabucak bir göz attım; kimseyi göremedim. Yürümeyi sürdürdüm, yanımda insan adımlarının sesine benzeyen bir hışırtı duyar gibi oluyordum; ancak hiçbir şey görünmüyordu. Kulaklarımın beni aldattığını sandım. Vakit henüz erkendi, Kont Peter'in kameriyesinde kimse yoktu, bahçe bomboştu. Bildiğim yollarda dolaştım. Evin içine kadar sokuldum. Aynı hışırtı daha açık biçimde peşimden geliyordu. Yüreğim korku içinde, evin karşısına gelen güneşli alandaki bir sıranın üzerine oturdum. O görünmez şeytanın alaylı bir gülüşle yanıma oturduğunu duyar gibi oldum. Kapının anahtarı çevrildi, kapı açıldı, orman müfettişi dışarı çıktı; elinde kâğıtlar vardı. Başımdan bir sis tabakası geçiyormuş gibi bir şeyler duyumsadım, çevreme bakındım ve.. ne korkunç şey... Gri ceketli adam yanımda oturuyor, bir şeytan gülümsemesiyle bana bakıyordu. Kendi saklanma külahını benim başıma geçirmişti. Ayakucunda kendi gölgesiyle benim gölgem yan yana ve rahatça uzanıyordu. Elinde tuttuğu şu bildiğimiz parşömenle önem vermeksizin oynuyordu. Orman müfettişi kâğıtlarıyla ilgilenerek kameriyenin gölgesinde aşağı yukarı gezinirken, dostça kulağıma eğildi ve şu sözleri söyledi:

"Böyle olacak olduktan sonra benim çağrımı kabul edebilirdiniz ve iki kişi külahın altında otururduk. Pekâlâ, pekâlâ... Fakat şimdi benim kuş yuvamı geri verin, artık gereksinmeniz yok ve onu benden zorla almayacak kadar da namuslu bir insansınız... Fakat teşekkür filan istemez, onu size ödünç vermiş olmaktan pek hoşnut olduğuma inanabilirsiniz."

Karşı çıkmama olanak vermeden yuvayı elimden aldı, cebine yerleştirdi ve bana yine alayla güldü, o kadar hızlı güldü ki, orman müfettişi gürültüye başını çevirdi. Ben taş kesilmiş gibi orada oturuyordum.

O sözünü sürdürdü:

"İtiraf etmelisiniz ki böyle bir külah çok daha rahattır. Yalnızca sahibini değil, gölgesini de saklar. Sonra keyfi istediği kadar çok insanı içine alır. Bakın, bugün yanımda yine iki tane var."

Yeniden güldü:

"Şuna dikkat edin, Schlemihl, başlangıçta iyilikle yapmak istemediğini insan sonunda yapmak zorunda kalır. Hâlâ, gölgenizi benden satın alacağınızı ve nişanlınızı yeniden elde edeceğinizi tahmin ediyorum; çünkü henüz vakit geçmedi. Raskal'ı da darağacında sallandırırız. Dünyada ip bulundukça, bu iş bizim için pek kolay olacaktır... Dinleyin, bu külahı da üste veriyorum."

Mina'nın annesi dışarı çıktı ve babasıyla konuşmaya başladı:

"Mina ne yapıyor?"

"Ağlıyor!"

"Toy çocuk! Artık hiçbir şeyin değişmesine olanak yok!"

"Elbette yok; ama onu bu kadar çabuk başka birine vermek... Ah, kocacığım, sen kendi çocuğuna kıyıcı davranıyorsun."

"Hayır karıcığım, yanlış bir yargı veriyorsun! O, bu çocukça gözyaşları tükenmeden önce kendisini çok zengin ve saygıdeğer bir adamın karısı olarak bulursa, bir düşten uyanır gibi, avuntu bulmuş olarak acısından kurtulacak ve hem Tanrı'ya, hem bize minnettar

kalacaktır; göreceksin!"

"İnşallah!"

"Gerçi kızımızın da bugün bir hayli emlaki var; ama o serseri herifle geçirdiği feci maceranın uyandırdığı dedikodudan sonra sanıyor musun ki Raskal'dan daha uygun bir kısmet öyle çabucak bulunur? Bu Raskal'ın ne kadar serveti var, biliyor musun? Burada, bizim memlekette, on para borç etmeden altı milyonluk emlak satın alıp parasını saymış. Belgelerini gözlerimle gördüm. Benden önce davranıp en iyi malları satın alan da oymuş. Bundan başka, cüzdanında Thomas John adına aşağı yukarı dört buçuk milyonluk poliçe var."

"Herhalde pek çok çalmış olacak!"

"Bunlar yine ne biçim laflar? Başkalarının savurganlık yaptığı yerde o akıllıca tutumlu davranmış!"

"Uşaklık etmiş bir adam!"

"Saçma! Düşün ki kusursuz bir gölgesi var!"

"Haklısın... Ama..."

Gri ceketli adam güldü ve bana baktı. Kapı açıldı ve Mina dışarı çıktı. Bir oda hizmetçisinin koluna dayanıyordu; güzel, soluk yanaklarından sessiz gözyaşları süzülüyordu. Ihlamurların altında kendisi için hazırlanmış bir koltuğa oturdu, babası onun yanına bir iskemle aldı; şiddetle ağlamaya başlayan kızının elini sevecence yakalayarak tatlı sözlerle konuşmaya başladı:

"Sen benim iyi, sevgili çocuğumsun! Aynı zamanda akıllı da olacaksın, yalnızca senin mutluluğunu isteyen yaşlı babanı üzmek istemeyeceksin! Sevgili kızım, bu olayların seni çok sarstığını gayet iyi anlıyorum; bir mucizeyle yıkımdan kurtuldun. Bu rezilce hileyi anlamadan o adi herifi çok seviyordun. Bak, Mina bunu biliyorum ve bunun için sana sitem etmiyorum. Ben bile, sevgili çocuğum, büyük bir adam sandığım sürece onu sevmiştim. Her şeyin nasıl başka türlü çıktığını şimdi kendin de görüyorsun! Nasıl? Bir köpeğin bile gölgesi varken benim sevgili, bir tanecik kızım böyle bir adama... Hayır, zaten artık kendin de onu düşünmüyorsun. Dinle, Mina, şimdi seni güneşten korkusu olmayan bir adam, herkesten saygı gören bir adam istiyor, gerçi prens falan değil; ama on milyon, yani senden on kat fazla serveti var; benim sevgili çocuğumu mutlu edecek bir adam. Bana yanıt verme, karşı çıkma, benim iyi, söz dinleyen kızım ol, bırak da seni seven baban senin için uğraşsın, gözyaşlarını silsin! Bay Raskal ile evleneceğine bana söz ver... Söyle, söz veriyor musun?.."

Kız ölü bir sesle yanıt verdi:

"Artık yeryüzünde hiçbir isteğim, hiçbir dileğim yok. Babam benim için ne istiyorsa o olsun!"

Tam bu sırada Bay Raskal'ın geldiği haber verildi ve kendisi küstahça oradakilerin arasına girdi. Mina bayılmıştı. İğrenç yoldaşım bana öfkeyle baktı ve çabucak şu sözleri fısıldadı:

"Buna dayanıyorsunuz ha? Damarlarınızda kan yerine ne dolaşıyor?"

Çabuk bir hareketle elimde hafif bir yara açtı, oradan kan aktı, o sözünü sürdürdü:

"Gerçekten... Kıpkırmızı kan... Öyleyse imzalayın!"

Parşömeni ve kalemi elime almıştım.

7

Sevgili Chamisso, hakkımda yargıya varman için sana her şeyimi açacağım ve her yargının benden yana olmasına çalışmayacağım! Uzun zamandır kendimi sıkı bir biçimde yargılıyordum; çünkü yüreğimde bana azap veren bir kurt besliyordum. Yaşamımın bu en ciddi anı hep gözlerimin önünde dolaşıyordu ve ben bu ana ancak kuşku duyan bir gözle, utanarak ve kendimi yiyerek bakabiliyordum... Sevgili dostum, hafiflik ederek ayağını doğru yoldan dışarı atan bir kimse, farkında olmadan başka yollara sapar ve bu yollar onu aşağı, hep aşağı götürür. Ondan sonra gökyüzündeki yol gösteren yıldızların pırıltısına boş yere bakar. Artık yapacak bir şey yoktur, hiç durmadan bayır aşağı gitmek ve öz benliğini Tanrı'nın öcüne kurban etmek zorundadır.

Bana ilenç getiren o acele ve yanlış adımı attıktan sonra aşk yüzünden suç işleyerek başka bir kişinin yazgısına sokulmuştum. Artık bana, yıkım tohumu ektiğim bir yerde ve çabuk bir kurtuluş çaresini elde ettiğim bir anda, bu çareye körü körüne sarılmaktan başka yapacak ne kalıyordu? Çünkü son saat çalmıştı. Adelbert, istenen herhangi bir bedelin bana çok pahalı gelebileceğini, kendime ait olan herhangi bir şeyi vermekte, altınlarımı vermekten daha hasis davranacağımı sanacak kadar beni aşağılık sayma! Hayır, Adelbert; ama çapraşık yollarda dolaşan bu gizemli yılana karşı ruhum silinmez bir nefretle dolmuştu. Kendisine karşı haksızlık etmiş olabilirim; ancak onunla her türlü birliktelik beni kızdırıyordu. İşte burada da, yaşamımda çok kez olduğu gibi, hatta genel olarak dünya tarihinde çoğu kez görüldüğü gibi, kendiliğinden olan bir olay, yapılacak olan bir işin önüne geçti. Sonradan kendi kendimle barıştım. İlk kez zorunluluklara saygı göstermeyi öğrendim; yapılan bir işten, olup biten bir olaydan daha çok zorunluluğun malı olan ne vardır? Bundan sonra bu zorunluluğa derin anlamlı ve önceden yazılmış bir şeymiş gibi saygı göstermeyi öğrendim; öyle bir şey ki, bütün şu büyük makinenin aralarında esip dolaşıyor ve biz onun içinde yalnızca yardımcı kişiler, başka güçlerin yönettiği hareketli çarklar gibi olaylara karışıyoruz. Ne olması gerekiyorsa olacaktır, ne olması gerektiyse olmuştur ve bunlar, kendi bahtımda ve yaşamıma karışanların bahtında görüp sonunda saygı göstermeyi öğrendiğim o alınyazısının etkisiyle olmuştur.

Bilmiyorum, bu kadar güçlü acıların baskısı altında ezilen ruhumun gerginliğine mi yüklemeli, yoksa son günlerin alışılmamış yoksunluklarıyla zayıflamış olan vücut güçlerimin tükenmesine mi, ya da bu gri giysili uğursuz herife olan yakınlığın bütün bünyemde doğurduğu yıkıcı başkaldırıya mı? Özetle, tam imzalayacağım sırada, derin bir baygınlığa düştüm, uzun süre, sanki ölümün kollarındaymış gibi yattım.

Ayılmaya başladığım zaman kulağıma ilk çarpan sesler, ayak patırtısı ve sövgüydü; gözlerimi açtım, ortalık karanlıktı, uğursuz yoldaşım söylenerek benimle uğraşıyordu.

"Bu yaptığınıza, yaşlı bir kadın gibi davranmak denir! Kendinizi toplayın ve karar vermiş olduğunuz şeyi çabucak yapın; yoksa başka şeye karar verdiniz de şimdi mırın kırın etmek mi istiyorsunuz?"

Yattığım yerden güçlükle doğruldum ve sesimi çıkarmadan çevreme baktım. Akşam ilerlemişti, orman müfettişinin bol ışıklı evinden neşeli bir müzik sesi geliyordu, bahçenin yollarında tek tük insan toplulukları dolaşıyordu. Bir çift, konuşarak yaklaştı ve benim biraz önce oturmakta olduğum kanepeye yerleşti. Zengin Bay Raskal ile evin kızı arasında bu sabah yapılan nikâhtan söz ediyorlardı... Öyleyse olan olmuştu...

Bilinmeyen adamın saklanma külahını elimle başımdan sıyırıp attım ve o derhal gözümden yitti; sessizce, korunun derin karanlığına dalarak ve Kont Peter'in kameriyesinin yolunu tutarak bahçenin kapısına doğru yürüdüm. Fakat soysuz ruhum görünmeden yanımda geliyor, keskin sözlerle peşimi kovalıyordu:

"Sinirleri zayıf olan Monsieur'yü bütün gün özenle tedavi etmemizin yorgunluğuna karşı demek ki böyle teşekkür ediyor. Oyunda soytarı rolü de bize düştü, ha? Pekâlâ, inatçı bey! Benden kaçın bakalım, fakat biz birbirimize bağlıyız! Sizde benim altınlarım, bende sizin gölgeniz var; bunlar ikimizi de rahat bırakmazlar... Bir gölgenin sahibini bıraktığı hiç görülmüş müdür? Lütfedip kendisini yeniden kabul edinceye ve ben ondan kurtuluncaya kadar gölgeniz beni arkanızda dolaştıracaktır. Hemen ve isteyerek yapma fırsatını kaçırdığınız şeyi, artık vakti geçtikten sonra, bıkkınlık ve can sıkıntısından yapacaksınız. İnsan alnına yazılmış olandan kaçamaz!"

Hep aynı biçimde konuşmayı sürdürerek boyuna söylendi. Boş yere kaçtım, arkamı bırakmadı, hep yanımda kalarak, alaylı bir sesle altından ve gölgeden söz etti. Hiçbir kişisel düşünceye sahip olma gücünde değildim.

İnsan bulunmayan sokaklardan geçerek evimin yolunu tutmuştum. Önüne gelip durduğum ve baktığım zaman neredeyse tanıyamayacaktım; kırılmış camların arkasında ışık yanmıyordu. Kapılar kapanmıştı, içerde uşaklar ve hizmetçiler dolaşmıyordu. O yanı başımda, yüksek sesle güldü:

"Ya, ya, işte böyle!.. Fakat Bendelinizi herhalde içerde bulacaksınız. Onu biraz önce, ne olur ne olmaz diye, öyle yorgun bir durumda eve yolladılar ki, herhalde o zamandan beri içerde kalmış olacaktır."

Yeniden güldü.

"Size anlatacak öyküleri vardır. Pekâlâ... Bu akşamlık iyi geceler. Yakında yine görüşürüz."

Tekrar tekrar zili çaldım, içerde ışık belirdi; Bendel, "Zili kim çaldı?" diye içerden sordu. Zavallı adam, sesimi tanıyınca sevincini zor bastırabildi. Kapı hızla açıldı, ağlayarak birbirimizin kollarına atıldık. Kendisini çok değişmiş, bitkinleşmiş ve hastalanmış buldum; ama benim de saçlarım tümüyle kırlaşmıştı.

Bendel beni bomboş odalardan geçirerek iç taraflara, zararsız durumda kalmış bir salona götürdü. Yiyecek ve içecek getirdi; oturduk, o yeniden ağlamaya başladı. Anlattığına göre, son kez gölgemle birlikte rasladığı o gri giysili sıska adamı o kadar uzun zaman ve o kadar çok dövmüş ki, sonunda benim izimi yitirmiş ve yorgunluktan yıkılıp kalmış. Sonra beni bir daha bulamayınca eve dönmüş; tam bu sırada halk, Raskal'ın kışkırtmasıyla, oraya birikip pencereleri taşlamışlar ve içlerindeki yıkıp bozma isteğini yerine getirmişler. Onlara iyilik eden insana işte böyle davranıyorlardı. Uşaklarımsa dağılıp kaçmıştı. Oranın polisi beni kuşkulu sayarak kentten uzaklaştırmaya karar vermiş ve bu bölgeden ayrılmam için yirmi dört saatlik bir süre vermişti. Bendel, Raskal'ın serveti ve

evlenmesiyle ilgili bildiklerime daha birçok şey ekledi. Burada bana karşı olup biten her şey kendisinden çıkan bu alçak herif başlangıçtan beri benim gizimi öğrenmiş olacaktı. Görünüşe göre, paramın çekiciliğine tutularak, bana sokulmayı başarmış ve daha ilk zamanlarda altın dolabının bir anahtarını yaptırmıştı. Servetinin temelini buradan kurmuştu. Bunu daha fazla artırmayı artık gerekli görmeyebilirdi.

Bendel bütün bunları, sık sık gelen gözyaşları arasında anlattı. Sonra da, beni yeniden gördüğü, bana yeniden kavuştuğu, yıkımın beni nereye sürüklediğinden uzun süre kuşku duyduktan sonra beni yeniden dingin ve kendini toplamış bir durumda bulduğu için sevincinden ağladı. Çünkü umutsuzluk artık içimde bu biçimi almıştı. Yıkımımı dev gibi büyük ve değişmez olarak önümde görmüş, bütün gözyaşlarımı bu yolda dökmüştüm. Artık göğsümden hiçbir çığlık çıkaramazdım. Soğuk ve kayıtsız bir durumda, açık başımı bu yıkıma karşı tutuyordum.

"Bendel!" diye söze başladım, "başıma geleni biliyorsun. Eski bir suç yüzünden ağır bir cezaya çarpıldım. Sen, masum adam, bahtını artık daha fazla benim bahtıma bağlamamalısın! Bunu istemiyorum! Hemen bu gece gideceğim. Atımı eyerle. Yalnız gideceğim. Sen kalacaksın. Böyle istiyorum. Burada birkaç sandık daha altın olacak, bunlar sana kalsın. Yalnız ve kararsız, dünyayı dolaşacağım. Fakat herhangi bir neşeli an bana yine güler, mutluluk bana barışmış gözlerle bakarsa, o zaman kesinlikle seni düşüneceğim; çünkü güç ve üzüntülü saatlerimde senin sadık göğsünde ağladım."

Bu dürüst adam, efendisinin son buyruğuna, ruhunu bir korku sarmış olsa bile, yüreği parçalanarak boyun eğmek zorunda kaldı. Ricalarına, ileri sürdüğü bahanelere karşı sağır, gözyaşlarına karşı kördüm; atımı getirdi. Ağlayan Bendel'i bir kez daha göğsüme bastım, eyerin üzerine atladım ve gecenin pelerinine bürünerek yaşamımın mezarından uzaklaştım. Atımın beni hangi yola götüreceğine aldırış etmiyordum. Çünkü artık yeryüzünde hiçbir hedefim, hiçbir dileğim, hiçbir umudum yoktu.

8

Az sonra, yaya giden bir adam bana yol arkadaşı oldu ve bir süre atımın yanında yürüdükten sonra benden bir ricada bulundu: Aynı yolu izlediğimiz için, sırtındaki paltosunu atımın sağrısına atma iznimi istiyordu. Sesimi çıkarmadan buna razı oldum. Bu küçük hizmetimden dolayı bana kibarca teşekkür etti, atımı övdü, bu vesileyle zenginlerin mutluluk ve gücünü göklere çıkardı ve nasıl oldu bilmiyorum, kendi kendisiyle bir tür konuşmaya daldı, ben bu konuşmanın yalnızca bir dinleyicisiydim.

Yaşam ve dünya üzerine düşüncelerini açıkladı ve sözü hemen metafiziğe getirerek bu bilimin, bütün bilinmeyenleri çözecek olan sözcüğü bulmakla yükümlü olduğunu söyledi. Bu görevi pek açık olarak açıklıyor ve ondan sonra yanıtına geçiyordu.

Dostum, filozofların okulundan bir kez yakamı kurtardığımdan bu yana felsefi kurgulamalara asla uygun olmadığımı açıkça anladığımı ve bu alanı kendime tümüyle kapattığımı bilirsin; o zamandan bu yana birçok şeyi olduğu gibi bıraktım, birçok şeyi anlamaktan ve bilmekten vazgeçtim ve bizzat senin bana önerdiğin gibi, sağduyuma, içimdeki sese güvenerek, elimde olduğu kadar, kendi yolumda yürüdüm. Şimdi bu güzel konuşan adam sanki bana, büyük bir yetenekle, kendine özgü temeller üzerinde yükselen ve adeta içten bir zorunlulukla var olan, sağlam kurulmuş bir yapı gösteriyordu. Yalnızca ben bu yapıda asıl aradığım şeyi bulamıyordum ve bunun için o yapı benim gözümde yalnızca, zarif bir derli topluluk ve yetkinlik içinde gözleri kamaştıran bir sanat yapıtıydı. Bununla birlikte bu çenesi güçlü adamı dinlemekten hoşlanıyordum, dikkatimi kederlerimden ayırarak kendine çekiyordu, eğer aklımı olduğu gibi, ruhumu da elde etmiş olsaydı, kendimi, seve seve onun eline bırakırdım.

Bu aralık vakit ilerlemiş ve biz farkında olmadan şafak gökyüzünü aydınlatmıştı. Birdenbire başımı kaldırıp, doğu yönünde güneşin yakın olduğunu haber veren renklerin görkemini görünce korktum: Gölgelerin bütün genişliğiyle patladığı bu saatte, bu açık arazide güneşe karşı hiçbir saklanacak yer, hiçbir korunak görünmüyordu. Oysa ben yalnız değildim. Yanımda yürüyen adama bir göz attım ve yeniden korktum: Bu, gri ceketli adamdan başkası değildi.

O benim şaşkınlığıma gülümsedi ve bir şey söylememe olanak vermeden sözünü sürdürdü: "Bırak da, şu dünyada âdet olduğu üzere, karşılıklı çıkarlarımız bizi bir an için birleştirsin, ayrılmak için her zaman vaktimiz var. Dağların yamacını izleyen bu yol, bilmem henüz bu noktaya dikkat etmediniz mi, aklınız varsa gidebileceğiniz tek yoldur. Aşağıya, vadiye gidemezsiniz, bu dağları aşarak geldiğiniz yere dönmeyi hele hiç istemezsiniz... Fakat bu yol aynı zamanda benim de yolumdur... Henüz doğmakta olan güneşin sizi korkudan sararttığını görüyorum. Birlikte yolculuğumuz süresince gölgenizi size ödünç vereyim, siz de buna karşılık yanınızda gitmeme izin verin. Artık Bendel yanınızda değil; ben size çok iyi hizmet ederim. Beni sevmiyorsunuz, bundan derin üzüntü duyuyorum. Ancak buna karşın benden yararlanabilirsiniz. Şeytan insanların hayal ettiği kadar kara ruhlu değildir. Dün beni gücendirdiniz, bu doğru, ama ben bugün bunun acısını çıkarmak istemiyorum ve buraya kadar yolda size iyi vakit geçirttim, bunu kendiniz de itiraf etmelisiniz. Haydi bakalım, denemek için bir kez olsun gölgenizi kabul edin."

Güneş doğmuştu. Yolda karşımıza insanlar çıkıyordu. İçten istemeyerek de olsa, bu öneriyi kabul ettim, gölge hemen atın gölgesinin üzerindeki yerine geçerek yanı başımda keyifle tırısa kalktı. Çok acayip bir ruh durumu içindeydim. Bir köylü topluluğunun yanından geçtim, onlar benim gibi zengin bir adama saygıyla şapkalarını çıkararak yol açtılar. İlerlemeyi sürdürdüm, hırslı gözler ve çarpan bir yürekle atın üstünde yan tarafıma, bir zamanlar benim olan gölgeme baktım. Şimdi onu bir yabancıdan, evet bir düşmandan ödünç almıştım.

Öteki, yanı başımda aldırış etmeden gidiyor ve ıslıkla bir şarkı çalıyordu. O yayan, ben atlıydım. Başım dönmeye başladı. İsteklerin bu kandırışı çok güçlüydü: Birdenbire dizginleri çevirdim, mahmuzları sıktım ve bütün hızımla yan yollardan birine saptım. Fakat gölgemi kaçıramadım. O dönüş sırasında attan kaymış ve yasal

sahibini yolun üzerinde beklemeye başlamıştı. Utanarak geri dönmek zorunda kaldım. Gri ceketli adam, hiç keyfini bozmadan şarkısını bitirdikten sonra durumuma güldü, gölgemi yine yerine koydu ve onun, ancak hakkım olan bir mal gibi kendisine yeniden sahip olduğum takdirde bana yapışacağını, yanımda kalacağını söyledi. "Ben sizi" diye sözünü sürdürdü, "gölgenizden yakalamış bulunuyorum; siz benden kurtulamazsınız. Sizin gibi zengin bir adama ne de olsa bir gölge gerekir, başka türlü olmaz, siz yalnızca bunu daha erken algılamadığınız için hatalısınız."

Aynı yol üzerinde ilerlemeyi sürdürdüm. Yaşamın bütün kolaylıkları, hatta görkemi yeniden bana yüz gösteriyordu. Serbestçe ve kolaylıkla hareket ediyordum; çünkü ödünç de olsa, bir gölgem vardı ve her yerde, servete dayanan bir saygı aşılıyordum. Fakat yüreğimde ölüm duyguları vardı. Kendisini dünyanın bu zengin adamının adi bir uşağı gibi gösteren bu acayip yol arkadaşım olağanüstü çalışkan, ölçüsüz derecede becerikli ve mahir, yani zengin bir adamın oda uşağının ta kendisiydi; fakat yanımdan ayrılmıyor, hiç arkasını kesmeden beni kandırmaya çalışıyor, eninde sonunda, yalnızca ondan kurtulmak için de olsa, bu gölge alışverişini kabul edeceğimi büyük bir güvenle ileri sürüyordu. Hem beni rahatsız ediyordu, hem de ben kendisinden nefret ediyordum. Ondan adamakıllı korkmam gerekirdi. Kendisine bağlanmış bulunuyordum. Bir kez beni kaçmakta olduğum dünyanın nimetlerine döndürdükten sonra yakamı eline almıştı. Onun lafazanlığına katlanmak zorunda kalıyor, neredeyse haklı olduğunu duyumsuyordum. Zengin bir adamın dünyada bir gölgesi olmalıydı ve onun beni kandırıp yeniden sahip ettiği konumu korumak istediğim takdirde bir tek çıkar yol vardı. Ancak bu noktada kararım kesindi: Aşkımı feda ettikten, yaşam benim için rengini yitirdikten sonra, bütün dünyanın gölgeleri pahasına da olsa, ruhumu bu herife bağışlamak istemiyordum. Bu işin nasıl biteceğini de bilmiyordum.

Bir gün dağlara geziye çıkan yabancıların uğramayı âdet edindikleri bir mağaranın önünde oturuyorduk. Burada yeraltı ırmaklarının ölçülmez derinliklerden gelen uğultusu duyuluyor ve atılan bir taşı gürültülü düşmekten alıkoyacak hiçbir dip yokmuş gibi görünüyordu. Gri ceketli adam, çok kez yaptığı gibi gölgeme yeniden egemen olduğum takdirde tılsımlı kesem sayesinde dünyada neler yapabileceğimle ilgili zengin düş gücünün yardımıyla ve en parlak renklerin pırıltılı çekiciliği içinde bana özenli tablolar çiziyordu. Dirseklerimi dizlerime dayayarak yüzümü ellerimin içine almıştım. Bu ikiyüzlü adamı dinliyor, yüreğimin onun kandırmalarıyla içimdeki sağlam istenç arasında ikiye bölündüğünü duyumsuyordum. İçimde böyle bir ikilikle daha uzun süre direnemezdim, kesin savaşıma başladım:

"Efendi, bazı koşullarla yanımda kalmanıza izin verdiğimi ama özgürlüğüme tümüyle sahip olduğumu unutmuş görünüyorsunuz!"

"Buyruk verirseniz, hemen pılımı pırtımı toplarım!"

Bu gözdağını pek ağzına dolamıştı. Sustum. Hemen gölgemi toplayıp devşirmeye başladı. Sarardım; ama ses çıkarmadan bunu yapmasına izin verdim. Bunu uzun bir sessizlik izledi. Söze önce o başladı:

"Bana dayanamıyorsunuz beyim, benden nefret ediyorsunuz, bunu biliyorum; ama niçin nefret ediyorsunuz? Acaba yol ortasında üstüme çullanıp tılsımlı kuş yuvasını zorla benden kapmaya uğraştığınız için

mi? Yoksa yalnızca namusunuza güvenilmiş sandığınız gölgeyi, yani benim malımı, hırsız gibi aşırmaya kalkıştığınız için mi? Ben kendi adıma sizden bunun için nefret etmiyorum. Bütün yeteneklerinizden, kurnazlığınızdan, gücünüzden yararlanmaya kalkışmanızı gayet doğal buluyorum. Üstelik olağanüstü sağlam kanılarınızın olması ve namusluluğun ta kendisi gibi düşünmeniz de bir hevestir, buna da bir diyeceğim yok. Gerçekten sizin kadar insafsızca düşünmüyorum. Ben yalnızca sizin düşündüğünüz gibi davranıyorum. Yoksa sahip olmayı nedense pek istediğim saygıdeğer ruhunuzu kendime almak için, herhangi bir zaman gırtlağınıza mı bastım? Değiş tokuş ettiğim bir kese için arkanızdan uşağımı mı saldım? Bu keseyi sizden alıp sıvışmaya mı kalkıştım?"

Bu sözlere verecek bir yanıtım yoktu, o sürdürdü:

"Pekâlâ beyim, pekâlâ! Bana katlanamıyorsunuz. Bunu da pek güzel anlıyorum ve bu yüzden size içerlemiyorum. Ayrılmamız gerek, bu ortada! Siz de bana çok can sıkıcı gelmeye başlamıştınız. Öyleyse sizi utandıran varlığımdan tümüyle kurtulmanız için bir kez daha öneriyorum: Malınızı benden satın alın!"

Keseyi uzattım:

"Bu bedel karşılığında!"

"Hayır!"

Derin bir iç çektim ve yeniden söze başladım:

"Demek yine böyle. Rica ederim, beyim, ayrılalım. İkimizi de alacak kadar geniş olduğunu umduğum bu dünyada artık yolumu kesmeyin."

O gülümsedi ve yanıt verdi:

"Gidiyorum, beyim, yalnızca daha önce size, bu âciz kulunuzu görmek isteyecek olursanız nasıl çağıracağınızı öğreteyim: Kesenizi sallayın, yeter. İçindeki tükenmez altınlar şıkırdayınca bu ses beni derhal kendine çeker. Bu dünyada herkes kendi çıkarını düşünür: Görüyorsunuz ki ben aynı zamanda sizin çıkarınızı da düşünüyorum; çünkü size açıktan açığa yeni bir güç veriyorum. Ah, bu kese!... Gölgenizi güveler yiyip bitirmiş olsa bile, bu kese aramızda güçlü bir bağ olarak kalacaktır. Yeter, altınlarımla birlikte ben de sizin elinizdeyim. Uzakta da olsam kulunuza buyurun! Dostlarımın hizmetine her zaman hazır bulunduğumu ve zenginlerin benimle özellikle aralarının iyi olduğunu bilirsiniz. Bunu kendi gözlerinizle gördünüz. Yalnızca gölgeniz, beyefendi, bakın bunu söyleyeyim... Onu asla elde edemezsiniz... Ancak bir koşulla..."

Ruhumda eski zamanlarla ilgili bazı kimselerin hayalleri canlandı. Hemen karşımdakine sordum:

"Sizde Bay John'un da bir imzası var mıydı?"

Güldü:

"O kadar iyi bir dostum için böyle şeylere asla gerek yoktu."

"Kendisi nerede? Tanrı aşkına, bunu bilmek istiyorum!"

Duraksayarak elini cebine soktu; oradan, saçlarından çekilerek Bay John'un soluk, biçimi bozulmuş vücudu ortaya çıktı; morarmış ölü dudakları kımıldayarak ağır ağır şu sözcükleri söyledi:

"Justo Judicio Dei Judicatus Sum; Justo Judicio Dei Condemnatus Sum." (8)

Dehşet içinde kaldım ve şıkırdayan keseyi çabucak uçuruma fırlatarak karşımdaki adama şu son sözleri söyledim:

"Korkunç adam, sana Tanrı'nın adı üzerine ant veriyorum: Kalk buralardan git, bir daha gözlerime görünme!"

Karanlık bir tavırla yerinden kalktı, yabanıl bitkilerle dolu olan bu yerin çevresindeki kayaların arkasında hemen kayboldu.

9

Orada, gölgesiz ve parasız, oturuyordum. Fakat göğsümden ağır bir yük kalkmıştı. Neşeliydim. Aşkımı da yitirmiş olmasaydım ya da bu kayıpta kendimi suçsuz duyumsasaydım, sanıyorum mutlu da olabilecektim. Fakat şimdi ne yapacağımı bilmiyordum. Ceplerimi aradım ve henüz birkaç altın bulunduğunu gördüm. Onları saydım ve güldüm. Atlarım aşağıdaki handaydı. Oraya gitmekten utanıyordum; hiç olmazsa güneşin batmasını beklemeliydim. Fakat o henüz gökyüzünde ve yüksekteydi. Yakındaki ağaçların gölgesine yattım ve dinginlikle uyudum.

Sevimli düşlemler, neşeli danslar yaparak, hoş bir düşte bana göründüler. Mina, saçlarında çiçekten bir çelenkle, önümden süzülüp geçti ve bana tatlı tatlı güldü. Namuslu Bendel de çiçeklerden bir çelenk takmıştı, tatlı bir selamla önümden geçti. Daha birçoklarını gördüm, bana öyle geliyor ki Chamisso, uzaktaki kalabalığın arasında seni de gördüm. Ortalıkta parlak bir ışık vardı, ama hiç kimsenin gölgesi yoktu, daha garibi, bu hiç de kötü görünmüyordu... Çiçekler ve şarkılar... aşk ve sevinç, hurmalıkların altı... Bu oynak, hafifçe esip geçen sevimli yaratıkları ne tutmak ne de kim olduklarını anlamak benim için mümkün olmuyordu. Fakat böyle bir düş görmekten hoşlandığımı ve uyanmamaya çaba gösterdiğimi biliyorum. Gerçekten uyandığım halde gözlerimi kapalı tutuyor, uzaklaşan düşlemleri biraz daha ruhumun önünde alıkoymak istiyordum.

Sonunda gözlerimi açtım, güneş henüz gökyüzünde ama doğu yönündeydi. Bütün gece uyumuştum. Bunu bana dönmemem gerektiği hakkında bir işaret bildim. Orada benim olan şeyleri yitmiş saydım ve dağın ormanlarla kapalı eteğini izleyen küçük bir yoldan yayan gitmeye karar verdim; benimle istediğini yapmayı bahtıma bıraktım. Arkama dönüp bakmadım, zengin olarak bıraktığım Bendel'e başvurmayı da düşünmedim ki, bunu herhalde yapabilirdim. Dünyada bundan sonra alacağım yeni kimliğe bir göz gezdirdim: Giysim gösterişsizdi. Sırtımda eski, siyah bir hırka vardı; bunu ta Berlin'deyken giyerdim ve o zamandan bu yana ilk kez bu gezimde, bilmem nasıl yeniden elime geçivermişti. Bundan başka kafamda bir gezi kasketi, ayaklarımda bir çift eski çizme vardı. Yerimden kalktım, anı olsun diye kendime dikenli ağaçtan bir değnek kestim ve hemen yola düzüldüm.

Ormanda yaşlı bir köylüye rasladım. Beni ahbapça selamladı. Kendisiyle konuşmaya başladım. Her şeyi öğrenmek isteyen bir gezgin gibi önce yolu, sonra bu çevreyi, buraların ahalisini, bu dağlarda çıkan ürünleri ve buna benzer şeyler sordum. Sorularıma akıllıca ve uzun uzadıya yanıtlar verdi. Ormanın geniş bir bölümüne zarar vermiş olan bir selin yatağına geldik. Güneşin aydınlattığı bu alanı görünce içim korkudan titredi; köylüyü önden yürüttüm. Fakat

o, bu tehlikeli yerin tam ortasında durdu ve bana dönerek bu olayın öyküsünü anlatmaya kalktı. Fakat bende eksik olan şeyi hemen fark ederek sözünü yarıda kesti:

"Fakat nasıl olur? Efendinin gölgesi yok!"

"Maalesef, maalesef!..." diye içimi çekerek yanıt verdim. "Geçirdiğim uzun ve tehlikeli bir hastalık sırasında saçlarımı, tırnaklarımı ve gölgemi kaybettim. Bu yaşta yeniden çıkan saçlarıma bak, baba, bembeyaz. Tırnaklarım da çok kısa kaldı, gölgem de bir türlü yeniden çıkmıyor."

Yaşlı adam başını sallayarak:

"Vay vay!" dedi, "Gölgeniz yok ha? Bu kötü. Geçirdiğiniz hastalık kötü bir hastalıkmış."

Ancak öyküsüne yeniden başlamadı, karşımıza çıkan ilk yol çatalında, bir sözcük bile söylemeden ayrılıp gitti. Yanaklarımdan yine acı gözyaşları süzülüyordu, neşem uçuvermişti.

Üzgün bir yürekle ilerlemeyi sürdürdüm ve bundan sonra hiçbir insanın yol arkadaşlığını aramadım. Ormanın en karanlık yerlerine sığındım ve bazen güneşin vurduğu bir yeri geçmek için saatlerce hiçbir insan gözünün bu geçişe engel olmamasını beklemek zorunda kaldım.

Akşamları köylerde konakladım. Bu dağlardaki bir maden ocağına gitmek ve yeraltında bir iş bulmak istiyordum. Çünkü şimdiki durumumun bana yiyeceğimi bizzat kazanmayı buyurduğunu bir yana bıraksak bile, yıpratıcı düşüncelerime karşı beni koruyabilecek tek şeyin yorucu bir çalışma olduğunu pek güzel anlamıştım.

Birkaç yağmurlu gün, kolayca yol almamı sağladı; ancak bunun acısını çizmelerim çekti; çünkü onların tabanı böyle bir kaba işçiye değil, Kont Peter'e göre yapılmıştı. Artık çıplak tabanlarıma basarak yürüyordum. Bir çift yeni çizme edinmem gerekiyordu. Ertesi sabah bir pazar yerinde, eski ve yeni çizmeler satılan bir barakada, bu sorunu büyük bir özenle çözdüm. Uzun uzun seçtim ve pazarlık ettim. Pek istediğim bir çift yeni çizmeden vazgeçmek zorunda kaldım; fiyatın pahalılığı beni korkuttu. Böylece henüz iyi ve sağlam olan eski bir çift çizmeye razı oldum ve kulübenin sahibi olan sarı kıvırcık saçlı, güzel çocuk, peşin para karşılığında, dostça bir gülümsemeyle bunları bana teslim etti, hayırlı yolculuklar diledi. Hemen çizmeleri ayağıma geçirdim ve Kuzey Kapısı'ndan çıkarak kasabadan ayrıldım.

Derin düşüncelere dalmıştım ve ayağımı bastığım yeri bile görmüyordum; çünkü bu akşam varmayı umduğum maden ocağını düşünüyor ve oraya nasıl başvuracağımı doğru dürüst bilmiyordum. Daha iki yüz adım gitmemiştim ki, yoldan ayrılmış olduğumu fark ettim. Yolu bulmak için çevreme bakındım, hiç balta değmemişe benzeyen yabanıl, yüzyıllık bir çam ormanında bulunuyordum. Birkaç adım daha attım, kendimi, üzerlerinde yalnızca yosun ve çalılar yetişen, aralarında kar ve buz tarlaları uzanan ıssız kayalıkların arasında buldum. Hava çok soğuktu. Çevreme baktım, orman arkamda gözden yitmişti. Birkaç adım daha... Çevremde ölüm sessizliği vardı, üzerinde durduğum buzlar alabildiğine uzanıyordu ve yoğun bir sis bunların üzerine çökmüştü. Güneş ufkun üzerinde kan rengindeydi. Soğuk dayanılır gibi değildi. Ne olduğumu bilmiyordum. Dondurucu soğuk beni adımlarımı hızlandırmaya yöneltti. Yalnızca uzak suların gürültüsünü duyuyordum. Bir adım daha... Bir okyanusun buzlu kıyısına gelmiştim. Sayısız fok

balığından oluşan bir sürü, önümde gürültüyle sulara atıldı. Bu kıyıyı izledim, yine çıplak kayalar, sahralar, kayın ve çam ormanları gördüm. Birkaç dakika daha, ileriye doğru koştum. Boğucu bir sıcak vardı. Güzel ekilmiş pirinç tarlalarının arasında, dut ağaçlarının altında duruyordum. Bunların gölgesinde oturdum, saatime baktım, pazar yerinden ayrılalı bir çeyrek saat olmamıştı. Düş gördüğümü sandım, uyanmak için dilimi ısırdım. Fakat gerçekten uyanıktım... Düşüncelerimi derlemek için gözlerimi kapadım. Önümde, burundan çıkan acayip hecelerle konuşulduğunu duydum. Gözlerimi kaldırdım: Giysilerine inanmasam bile, çehrelerinin Asyalı biçiminden belli olan iki Çinli, memleketin âdeti üzerine selam vererek bana kendi dillerinde sesleniyorlardı. Ayağa kalkıp iki adım geri çekildim. Onları artık göremedim. Görünüm değişmişti: Burada pirinç tarlaları yerine ağaçlar, ormanlar vardı. Bu ağaçlara ve çevremdeki çiçek açmış otlara baktım; bunların arasında benim tanıdıklarım, güneydoğu Asya bitkileriydi. Ağaçlardan birine gitmek istedim; ama bir adım... Her şey yeniden değişiverdi. Bu kez, talim yapan acemi bir asker gibi adımlar atarak ağır ağır yürüdüm. Olağanüstü değişik ülkeler, vadiler, boğazlar, dağlar, bozkırlar, kum çölleri, hayran gözlerimin önünden geçip gidiyordu. Hiç kuşku yoktu: Ayaklarıma Hızır çizmeleri (9) giymiştim.

10

Sessizce tapınır gibi dizlerimin üzerine çöktüm ve şükran gözyaşları döktüm. Çünkü geleceğim gözlerimin önüne birdenbire apaçık serilmişti. Eski bir yanlış yüzünden toplumdan ayrı kaldıktan sonra, bunun yerine, her zaman sevmiş olduğum doğaya dönüyordum. Dünya zengin bir bahçe gibi bana veriliyordu. İncelemelerde bulunmak artık yaşamımın yönü ve gücü; bilim, yaşamımın hedefi olacaktı. Bu, tarafımdan kararlaştırılmış bir şey değildi. Ancak o zamandan bu yana, aydınlık ve yetkin olarak, el değmemiş biçimiyle gözlerimin önüne çıkan şeyleri sessiz, esaslı, aralıksız bir çalışmayla betimlemeye uğraştım. Kendimden hoşnut olmam, betimlediğim şeyle aslı arasındaki uygunluğa bağlıydı.

Bundan böyle ekip biçeceğim tarlaya üstünkörü bir bakışla hemen sahip çıkmak için kendimi topladım. Tibet yaylalarında bulunuyordum, birkaç saat önce doğmuş olan güneş burada batıya yönelmişti. Ondan daha hızlı giderek Asya'yı doğudan batıya doğru geçtim ve Afrika'ya ayak bastım. Her yöne defalarca gidip gelerek bu kıtayı merakla seyrettim. Mısır'da eski piramitleri ve tapınakları seyrederken, çölde, yüz kapılı Thebai'nin (10) yakınlarında, eskiden Hıristiyan keşişlerinin oturduğu mağaraları gördüm. İçimde birdenbire şu sağlam ve aydınlık karar canlandı: "İşte senin yurdun burasıdır!" Bunların en gözden ırak, aynı zamanda da geniş ve rahat olanlarından ve çakalların giremediği birini bundan sonraki evim olarak seçtim ve değneğimi alarak yolculuğumu sürdürdüm.

Herakles sütunlarının (11) yanından Avrupa'ya geçtim. Güney ve kuzey bölgelerini şöyle bir gözden geçirdikten sonra Kuzey Asya'dan, kutup buzullarının üzerinden Grönland'a ve Amerika'ya atladım. Bu kıtanın her iki bölümünü dolaştım, güney bölgelerinde egemen olan kış beni yeniden, Umut Burnu yoluyla kuzeye kaçırdı.

Doğu Asya'da gündüz oluncaya kadar bekledim ve bir süre dinlendikten sonra yolculuğumu sürdürdüm. Amerika'nın her iki bölümünde, dünyamızın bilinen büyük yükseltilerinin bulunduğu dağ dizisini izledim. Yavaş ve sakınan adımlarla doruktan doruğa atladım, bazen alevli yanardağların, bazen karla kaplı tepelerin üzerinden, genellikle güçlükle soluk alarak geçtim, Elias dağına (12) vararak Behring Boğazı'ndan Asya'ya sıçradım. Bu kıtanın batı kıyısındaki türlü kıvrıntıları izledim ve oralarda bulunan adalardan hangisine gitmenin mümkün olabileceğini özel bir dikkatle araştırdım. Çizmelerim beni Malaka Yarımadası'ndan Sumatra'ya, Cava'ya, Bali'ye ve Lambok'a götürdüler. Bu denizi dolduran adacıklar ve kayaların üzerinden Borneo'nun kuzeybatısına ve bu adalar denizinin diğer adalarına bir geçit bulabilmek için, çoğu kez tehlikeyi göze alarak, ama buna karşın boş yere, çalıştım. Bu umuttan vazgeçmek zorunda kaldım. Sonunda Lambok'un en ucundaki buruna oturup yüzümü güneye ve batıya çevirerek, sınırlarımı bu kadar çabuk bulduğum için, zindanımın sımsıkı kapatılmış demir parmaklıklarında ağlar gibi ağladım, dünyayı ve onun güneş tarafından giydirilen giysisini, yani bitkiler ve hayvanlar dünyasını anlamak için bu kadar önemle gerekli olan şu acayip Avustralya'yı, Güney Denizi'ni ve oradaki Zoophyt adalarını (13) görmek bana nasip değildi. Bunun için, toplamak ve yapmak istediğim her şey daha başlangıçtan yarım kalmaya yargılıydı. Ey benim Adelbertim, insanların bu uğraşıp didinmeleri nedir sanki?

Kuzey yarımkürede kışın en şiddetli olduğu zamanlarda beni Tasmanya'dan ve Avustralya'dan ayıran iki yüz adım kadar mesafeyi, Ümit Burnu'ndan yola çıkıp kutup buzulları üzerinden batıya doğru giderek geçmeyi denedim. Nasıl döneceğimi bile düşünmüyor ve bu kötü memleketin üzerime tabutumun kapağı gibi kapanmasını da göze alıyordum. Delice bir cesaretle bankizlerin üzerine doğru umutsuz adımlar attım, soğuğa ve denize kafa tuttum. Ama yararsız. Hâlâ Avustralya'ya gidebilmiş değildim. Her defasında Lambok'a dönerek en uç taraftaki buruna oturdum, yüzümü güneybatıya doğru çevirerek, zindanının sımsıkı kapatılmış demir parmaklıklarında ağlar gibi, yeniden ağladım.

Sonunda kendimi buradan kurtararak üzgün bir yürekle yeniden Asya'nın içlerine yürüdüm. Buraları, gün doğuşuyla birlikte doğudan batıya giderek, dolaştım. Ve hemen o gece; bir önceki gün öğle üzeri geçerken kendime ayırmış olduğum Thebai'deki evime geldim.

Biraz dinlenir dinlenmez, Avrupa'da vakit gündüzken, ilk iş olarak, gereksindiğim şeyleri sağlamayı düşündüm. Her şeyden önce bir çift terlik gerekliydi. Çünkü yakındaki birtakım eşyayı rahatça incelemek amacıyla küçük adımlar atabilmek için çizmeleri çıkarmaktan başka bir yol yoktu ve ben bunun ne kadar rahatsız edici bir şey olduğunu denemiştim. Çizmelerin üzerine giydiğim bir çift terlik umduğum sonucu verdi, hatta ben bundan sonra yanımda hep iki çift terlik birden bulundurdum. Çünkü aslanlar, insanlar ya da sırtlanlar beni, bitki incelerken ürküttükleri zaman, çoğu kez, bu terlikleri elime alacak zaman bulamadan, ayağımdan fırlatıp atıyordum. Çok iyi olan saatim kısa süren gezintilerimde olağanüstü bir kronometre görevi yapıyordu. Bundan başka bir minkaleye, birkaç fizik aracına ve bir kitaba gereksinmem vardı.

Bütün bunları sağlayabilmek için uygun bir sis tarafından gölgelenmiş olan Londra'ya ve Paris'e birkaç uzun yolculuk yaptım.

Tılsımlı paradan arta kalanlar bitince, yanıma, kolayca bulunabilen Afrika fildişleri aldım. Taşımaya gücüm yetmeyeceği için bunların en küçüklerini seçmek zorundaydım. Kısa zamanda her şeyim tamam ve hazırdı. Kendi başına çalışan bir bilgin olarak yeni yaşamıma başladım.

Dünyayı dolaştım. Bazen yükseklikleri, bazen kaynakların ve havanın ısı derecesini ölçtüm, bazen hayvanları gözlem altına aldım, bazen bitkileri inceledim. Ekvatordan kutba, bir dünyadan bir dünyaya koştum. Bilgileri bilgilerle karşılaştırdım. Afrika devekuşunun ya da kuzeydeki deniz kuşlarının yumurtaları, meyveler, özellikle sıcak ülke hurmaları ve muzlar günlük besinimi oluşturuyordu. Eksik olan mutluluğun yerini nikotin ve insan ilişkisiyle bağlarının yerini sadık bir fino köpeğinin sevgisi tutuyordu. Bu köpek benim Thebai'deki mağaramı bekliyor ve yeni hazinelerle yüklü olarak oraya döndüğüm zaman sevinçle üzerime sıçrıyor, dünyada yalnız olmadığımı bana insanca duyumsatıyordu. Ancak bir macera beni bir kez daha insanlar arasına dönmek zorunda bıraktı.

11

Bir gün, terliklerim ayağımda, kuzey ülkeleri kıyısında yosun ve mantar toplarken bir kayanın köşesinden birdenbire karşıma bir beyaz ayı çıktı. Terliklerimi atarak karşımdaki adalardan birine atlamak istedim. Arada bulunan ve dalgaların üstüne çıkan çıplak bir kaya, basamak görevi görecekti. Bir ayağımla bu kayaya sıkıca bastım; ama öteki yandan denize yuvarlandım; çünkü farkında olmadan diğer ayağımda terlik takılı kalmıştı.

Korkunç soğuk beni sarstı. Yaşamımı bu tehlikeden güçlükle kurtardım. Karaya ayak basar basmaz elimden geldiği kadar hızla Libya çöllerine, kendimi oranın güneşinde kurutmaya koştum. Ancak oraya gider gitmez, güneş kafamın üzerinde öyle bir kaynadı ki, çok kötü hastalanarak yine kuzeye doğru yollandım. Şiddetli devinimler yaparak hafiflemek istedim, güvensiz ve acele adımlarla batıdan doğuya, doğudan batıya koştum. Bazen gündüzün, bazen gecenin içindeydim. Bazen kışın soğuğundaydım.

Dünyada ne kadar zaman dolaşıp durduğumu bilmiyorum. Damarlarımda şiddetli bir yangın vardı, kendimi yitirmeye başladığımı büyük bir korkuyla seziyordum. Üstelik uğursuz bir raslantı beni, böyle dikkatsizce koşarken, birinin ayağına bastırdı. Herhalde canını yakmış olacaktım; şiddetli bir darbe yedim ve yere düştüm.

Aklım başıma geldiği zaman güzel bir yatakta rahatça yatıyordum. Yatağım diğer birçoklarıyla birlikte geniş ve güzel bir salonda bulunuyordu. Başucumda birisi oturuyordu. Birtakım insanlar salonda bir yataktan ötekine gidiyorlardı. Benim yatağımın önüne de geldiler ve benden söz etmeye başladılar. Fakat bana "On iki numara" diyorlardı, buna karşın ayak tarafımdaki duvarda, siyah mermer bir

levhanın üzerinde büyük altın harflerle ve yazımı doğru olarak,

PETER SCHLEMIHL

diye benim adımın yazılı olduğu açıktı. Bu bir yanlışlık değildi, gayet açık olarak okuyabiliyordum. Levhanın üzerinde adımın altında iki satır yazı daha vardı; ancak bunları seçemeyecek kadar zayıftım. Yine gözlerimi kapadım.

Yüksek ve anlaşılır bir sesle, Peter Schlemihl'in adı geçen birtakım şeyler okunduğunu işittim; ancak anlamını kavrayamadım. Yatağımın önünde nazik bir adamla siyah giysili çok güzel bir kadının belirdiğini gördüm. Bu insanlar bana yabancı değildi, buna karşın onları tanıyamıyordum.

Biraz zaman geçti ve yeniden güç kazandım. Adım "on iki numara"ydı ve "on iki numara" uzun sakalından dolayı bir Yahudi olarak biliniyor, ama bu yüzden kendisine daha az özenle bakılmıyordu. Gölgesi olmadığının da farkına varılmamışa benziyordu. Çizmelerim, bana söylediklerine göre, buraya geldiğim zaman üzerimde bulunan bütün eşyayla birlikte, iyi ve emin bir biçimde korunuyordu ve iyi olduktan sonra yine bana verilecekti. Hasta olarak yattığım bu yerin adı, Schlemilium'du. Her gün Peter Schlemihl'e ilişkin okunan şey, bu hayır kurumunu kuran bu hayır sahibi kimse için dua edilmesi hakkında bir öneriydi. Yatağımın yanında gördüğüm nazik adam Bendel, güzel kadın Mina idi.

Schlemilium'da tanınmadan iyileştim ve daha birçok şey öğrendim. Bendel'in ülkesinde bulunuyordum. O burada, benim başka zamanlar pek de hayırlı olmayan paralarımın artanıyla, zavallıların bana hayır dua ettikleri bu hastaneyi, adımı koyarak kurmuştu ve burayı yönetiyordu. Mina duldu, feci bir cinayet davası Raskal'ın yaşamına ve Mina'nın da servetinin büyük bir bölümüne mal olmuştu. Annesi ve babası artık yaşamıyordu. Kendisi burada Tanrı'dan korkan bir dul kadın olarak bulunuyor, hayır ve merhamet işleriyle uğraşıyordu.

Bir gün "on iki numara"nın yatağının yanında Bay Bendel ile konuşuyordu:

"Soylu hanımefendi, niçin böyle sık sık kendinizi buranın kötü havasına etkisine bırakıyorsunuz? Talihiniz size ölümü istetecek kadar sert mi davrandı?"

"Hayır, Bay Bendel, uzun düşlerim sona erip kendi içimde uyandığımdan bu yana iyiyim! Uzun zamandan bu yana hiçbir isteğim yok ve artık ölümden de korkmuyorum. O zamandan bu yana geçmişi ve geleceği neşeyle düşünüyorum. Şimdi sizin, efendinize ve dostunuza böyle hayırlı bir biçimde hizmet edişiniz de dingin ve içten bir mutlulukla olmuyor mu?"

"Tanrı'ya şükür, öyle, soylu hanımefendi, başımızdan gerçekten acayip şeyler geçti. Yazgının dolu kadehinden farkında olmadan birçok iyi şey ve acı içtik. Şimdi kadeh boşaldı, şimdi insana öyle geliyor ki, bütün bunlar yalnızca bir sınavmış, artık akıllıca bir görüş sahibi olarak, asıl başlangıcı beklemek gerek. Asıl başlangıç şimdi bambaşka bir şey. İnsan yeniden o ilk havailiğe dönmek istemiyor; ama buna karşın, nasıl yaşadıysa öyle yaşamış olmaktan da bir bakıma hoşnut oluyoruz. Hem içimden şuna da inanıyorum ki, şimdi dostumuzun durumu o zamankinden daha iyidir."

Güzel dul:

"Benim içimde de böyle bir duygu var!" dedi; önümden geçip gittiler.

Bu konuşma içimde derin bir etki bırakmıştı; ancak kendimi tanıtsam mı, yoksa tanıtmadan bırakıp gitsem mi diye ruhumda bir kuşku vardı. Kararımı verdim. Kalem kâğıt getirterek şunları yazdım:

"Eski dostunuzun durumu o zamankinden daha iyidir, eğer çile çekiyorsa, bu bahtıyla yeniden barışmanın çilesidir."

Bundan sonra, kendimi daha güçlü bulduğum için üstümü giyinmek istedim. Yatağımın yanında duran küçük dolabın anahtarını getirdiler. Bana ait olan her şeyi onun içinde buldum. Giysilerimi giydim. Bitki kutusunu siyah hırkamın üzerine taktım, kuzey ülkelerinde topladığım yosunları bu kutunun içinde yeniden buldum ve sevindim. Çizmeleri ayağıma geçirdim, yazdığım pusulayı yatağın üzerine bıraktım, kapı açılır açılmaz Thebai yolunu tutup hemen uzaklaştım.

Suriye kıyıları boyunca, son kez evimden ayrıldığım yolu tutup dönerken, zavallı köpeğim Figaro'nun bana doğru geldiğini gördüm. Bu olağanüstü köpek, uzun zaman evde bekledikten sonra, efendisinin izini kovalamaya kalkmış görünüyordu. Durdum ve onu çağırdım. Masum, coşkun sevgisinin bin bir içli gösterisiyle havlayarak üzerime atıldı. Beni izlemesi olanaksız olduğu için, kolumun altına alarak yeniden eve getirdim.

Mağarada her şeyi eskisi gibi yerli yerinde buldum, güçlendikçe yavaş yavaş yeniden eski uğraşlarıma, eski yaşam biçimime döndüm. Yalnızca tam bir yıl süreyle, bana hiç yaramayan kutup bölgelerinden uzak kaldım.

İşte, sevgili Chamisso, bugün de böyle yaşamaktayım. Çizmelerim eskimiyor, oysa ünlü Tieckius'un "De rebus gestis pollicilli" (14) adlı pek bilgince yapıtı, önceleri beni bu açıdan bir hayli korkutmuştu. Çizmelerin gücü de eksilmiyor; yalnızca benim gücüm azalıyor. Ancak bu gücü boş yere değil, hep ileri giden bir amaç için kullanmış olmak gibi bir avuntum var. Çizmelerimin beni götürebildiği yerlerde dünyayı, dünyanın oluşumunu, yer biçimlerini, ısı derecesini, hava tabakasının değişimlerini, yerçekimi gücünün görünüşlerini, yeryuvarlağı üzerindeki yaşamı, özellikle bitkiler dünyasını, benden önce herhangi bir insana nasip olandan daha esaslı olarak öğrendim. Olayları, olabildiği kadar aslına uygun ve açık bir düzen altında birçok yapıtta gösterdim, çıkardığım sonuçları ve düşüncelerimi şöyle birkaç makalede anlattım. Afrika'nın iç bölümlerinin, kuzey bölgelerinin, İç Asya'nın ve bu kıtanın doğu kıyılarının coğrafyasını saptadım.

"Historia stirpium plantarum utriusque orbis" (15) adlı yapıtım, "Flora universalis terrae"nin (16) büyük bir parçası ve benim "Systema naturae"min de (17) bir bölümü olarak ortada duruyor. Bu yapıtta yalnızca bilinen familyaların sayısını hiç olmazsa üçte bir oranında çoğaltmış olmakla kalmayıp aynı zamanda bitkilerin doğal sistemleri ve coğrafyası için de bir şeyler yapmış olduğumu sanıyorum. Şimdi hayvanlar hakkındaki yapıtım üzerinde sıkı bir biçimde çalışmaktayım. Ölümümden önce, elyazmalarımın Berlin Üniversitesi Kitaplığı'na teslimi için gereken önlemleri alacağım.

Seni de sevgili Chamisso, benim acayip öykümün koruyucusu yapıyorum; belki böylece, ben dünyadan çekilip gittikten sonra, bu dünya halkından bazılarına yararlı bir ders olabilir. Fakat sen, dostum, insanlar arasında yaşamak istiyorsan, her şeyden önce

gölgeye, sonra da paraya saygı göstermesini öğren. Eğer yalnızca kendin için ve içindeki iyi tarafın için yaşamak istiyorsan, o zaman öğüde gereksinmen yok.

Kaynak:
http://ekitap.kolayweb.com/
Nisan 2002